

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עידה"ק ירושלים תוכב"א

בסעודת

מוצאי יום כיפור תשב"א

והתנודה עליו את כל עונת בני ישראל

- ענין שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח לפי המבואר בוזהר וברמב"ן, שע"ז הקמיוגור מתהפך לסניגור • מעם הקדמת הגדל טרם עבודת הפך • רמב"ן: מעם שהשעירים נבחרו דייקא על פי גורל • משפט של גורל הוא מן השמים • המונה וקורא על עצמו שם בחבורה של רשעים, נותן בזה מתנה לסטרא אחרא, עוד טרם שיעשה שום עבירה • ביאור המדרש: כל הדורות שנתן יעקב לְעֵשָׂו, עתידין להחזירן למלך המשיח לעתיד לבא • בירושלמי: כשנאמר למשה 'והתנודה', אמר מִזְמֹר 'לתנודה' • ילקוט ראובני: עֲשָׂרִים תְּשִׁים ששלח יעקב לְעֵשָׂו, היו לתשלום שעיר המשתלח של כ' שנה בבית לבן • אבן עזרא: בְּהִוְתַּד בֵּן שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ תְּדַעְנָה • האבן עזרא היה בקי בחכמת האמת, וידע מימרות הרשב"י • לעתיד יזכה כל אחד לתשובה מאהבה, ויתהפכו כל העונות לזכויות

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ה לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע Copyright ©

צו מנדב זיין רופט: 1-718-388-5519 | אויטאמאטיש דורך קרעדיט קארד: #1700 845-366-2793

19 מינוט) **אביסל קלאר** ★ ★ ★ ★

לשון קדשו - קונטרס שט

לשון קדשו:

929-522-1515

דרוק 1 דערנאך **309** פאר די רעקארדינג פון די וואך.

פאר הערות דרוק 3

• זיהם יעלו לזפרון •

הנאון הצדיק המפורסם שר התורה

רבי **אליעזר זוסמאן** זצוק"ל סופר

כהנה"ק רבי מרדכי אפרים פישל זצוק"ל אב"ד פאקש
מו"ס עט סופר, המקנה, לקוט אליעזר, דמשק אליעזר, מלאה קטרת, ועוד
נפטר מ' תשרי תרס"ג

הרב הגה"צ ידא אלקים, משרידי דוד הישן, ענוותן ושפל ברך,
שם לילות כימים בעמל התורה, למד ולימד תורה ברכים, פעל
רחמים בעד זקנים פליטי הגולה, וזה לראות הרבה צדיקים

רבי **אהרן** זצ"ל **ראזענפעלד**

אב"ד מנחת אהרן יפו - בן הרב ר' שלמה ז"ל
נפטר בליל יום הדיבורים תשנ"ו

הרה"ח הישיש, ידא ושלם, מעטם כדבריו וזהו
במורא מקדש, בעל מדות ישרות וקבע עתותיו לתורה,
הסתופף בצל רביה"ק ז"ע והתנהג כדבריו

רבי **חיים הכהן** זצ"ל **ראטה**

ב"ר מתת' ז"ל - נפטר מ' תשרי (ערב יו"ב) תשס"ט

הרה"ח הישיש, בעל מדות טובות, זריו שלא לבטל הזמן, שמר
עיניו בקדושה, וזהו על לשונו מרע, ובדבריו אמת בלי מרמה,
פיהו מלא הוראה להשי"ה, דבוק ברביה"ק ז"ע ועסק בספריו

רבי **יהושע הלוי** זצ"ל **מארמארשטיין**

בן הרה"ח ר' **נפתלי הירצקא** זצ"ל הי"ד - מעיר נאמניץ
נפטר י"ב תשרי תשפ"ד

האשה החשובה הישישה אשה יראת ה',
כיבדה את כל האדם בצלחת פנים וביושרת הכבוד,
לא החזיקה מיבוצתא לנפשה

מרת **רבקה** ע"ה **קליין**

בת הגה"צ ר' **חנני' יו"ט ליפא** זצ"ל נאלדמאן - אב"ד נייפעסט
אשת הרה"ח ר' **אברהם הלוי** זצ"ל - נפטרה ג' אלול תשפ"ד

הרה"ג המפורסם צדיק מושל ביראת ה', אוהב אמת ורורף
שלום, דיבוריו היו שקולים, בורח מן הכבוד, יגע והרביץ תורה,
תלמידו הנאמן אשר וזה לחיבה יתירה אצל רביה"ק ז"ע

רבי **משה** זצ"ל **שפיטץ**

אב"ד ק"ב ביסטריץ - בן הרה"ג רבי **מאיר** זצ"ל הי"ד
נפטר ביום י"ג תשרי תש"ס

הרה"ח המפורסם, צהלחו בפניו, עבד נאמן לרביה"ק ז"ע,
גיבור בור"ש ועשיר במעש"מ, כיתת רגליו לקבץ צדקה,
עסק בבקור חולים, ולהרנין לבות אלמנות ויתומים

רבי **בנימין צבי** זצ"ל **בערקאוויטש**

ב"ר **דוב הכהן** זצ"ל - נפטר ח' תשרי תשע"ו

נתמנה ע"י רביה"ק למנהל "בית רחל" - ויסד ה"הצגות ספרים"

הרה"ח מרדקדק במצוות, ואהוב על הבריות, תלמיד רביה"ק
ז"ע ומבאי ביתו, למד בספריו כבקיעות וסיעה להדפסתם

רבי **עוזר** זצ"ל **גליק**

ב"ר **זרח** זצ"ל - נפטר ח' תשרי תשס"ד

הרבני החסיד המופלג, ידאיתו קודמת לחכמות, לב טוב ובעל
מדות, דבוק בדרכי הצדיקים ובמסורת אבות, עשה תורתו
קבע ויגע בסוגיות הש"ס, ונפשו קשורה בתורת רביה"ק ז"ע

רבי **ישראל** זצ"ל **זילבערשטיין**

בן הגה"צ ר' **שמעון** זצ"ל (דומ"ץ בק"ק פעסט)

האשה החשובה והצנועה, הוד והדר לבושה, טובת לב לעוזר
לזולתה ובנועם שיה ללבושו נשבורות, הצטיינה במצוות כיבוד
אב ואם, ושפכה כמה אל ה' בתחנונים ובשיר דוד

מרת **חיה חייטשא** ע"ה

בת הרה"ח המפורסם ר' **יהודה הכהן ראזענבערג** זצ"ל
אשת יכלה"ט הרה"ח ר' **מונבי' בראך** שליט"א
נפטרה י"ב תשרי תשס"ו

הרה"ח הקריש לילות כימים לתורה ועבודה, דבוק בצדיקים
וחסידים, תשוקתו כל הימים לקיים מצות ה' בשמחה

רבי **שלום יוסף** זצ"ל **גראם**

בהר"ר מרדכי הכהן זצ"ל

נפטר ביום הדיבורים תשנ"ז

היות שלא הניח זש"ק נא לעשות בעד נשמתו

הרבני הנגיד החסיד רבי

אליקים געציל זצ"ל

ב"ר שלום זצ"ל

בערגער

נפטר ערב יו"ב תשל"ח

הרה"ח רבי

משה אפרים

ב"ר ארי' זצ"ל

הערשקאוויטש

KolSatmar.com

ביאורים בענין שיעור המשתלח

קושיא א

בירושלמי: כשאמר למשה והתנדדה עליו וגו', אמר מןמור לתודה, על שם 'והתנדדה'.

אין ירושלמי איז דא, אין מסכת שבועות פרק א'.

זאגט דער ירושלמי^א, כשאמר הקדוש ברוך הוא למשה לכתוב והתנדדה עליו את פל עונת בני ישראל (אחרי טז, כא), אמר מןמור לתודה (תהלים ק, א), על שם והתנדדה עליו. אזוי שטייט אין ירושלמי.

ב

ויש להבין דלפי פשוטו מיירי הכתוב מןמור לתודה, מענין קרבן תודה, וקרבן תודה בא להודאה ושבח, ולא על כפרת חטא. והאידן שייך לשם ענין הכתוב והתנדדה עליו, דמיירי משעיר המשתלח הבאה לכפרת חטא.

א) נו [לכאורה] ס'איז עפעס א פלא.

[דהנה] בפשטות [איז דאך, ווי] רש"י זאגט^ב, מןמור לתודה, ס'איז [צו זאגן] אויף א קרבן תודה.

נו [לכאורה] דער מדרש זאגט^ג דאך, אז פל הקרבנות עתידין לבטל, חוץ מקרבן תודה. זאגט דארט דער יפה תואר^ד [לבאר כי] ס'איז א פשוט'ע זאך, ווייל אלע קרבנות

^א בירושלמי שבועות (פ"א ה"ה, דף ו:): רבי תנחומא בשם ריש לקיש, בשעה שאמר לו הקב"ה למשה והתנדדה עליו וגו', התחיל ואמר מןמור לתודה, על שם 'והתנדדה'. [נפירש הפני משה: מןמור לתודה הוא אחד מ"א מזמורים שאמר משה רבינו ע"ה, ודריש תודה לשון וידוי, כדכתיב (יהושע ז, יט) פן תודה, ונתן משה שבח והודאה על שנתרצה בוידוי]. ברש"י תהלים (ק, א): מןמור לתודה. להודיה, לאומרו על זבחי תודה.

^ב בויקרא (כב, ט): רבי פנחס ורבי לוי ורבי יוחנן בשם ר' מנחם דגליא, לעתיד לבא כל הקרבנות בטלין, וקרבן תודה אינו בטל. כל התפלות בטלות, ההודאה אינה בטלה. הדא הוא דכתיב (ירמ' לג, יא) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול פלה קול אמרים הודו את ה' צבאות וגו', זו הודאה. ומבאי תודה בית ה' (שם יז, כו), זה קרבן תודה. וכן דוד אומר (תהלים נו, יג) עלי אלקים נרדף אשלם תודות לך, תודה אין כתיב כאן, אלא 'תודות', ההודאה וקרבן תודה. [וכן הוא בתנחומא אמור (סימן ט)].

^ג ביפה תואר (על ויקר' שם): כל הקרבנות בטלים. לא יובן זה בהחלט, שהרי עיקר קרבנות תמידין ומוספין לעתיד, ועל זה יבנה בית המקדש במהרה בימינו, וכדכתיב בהדיא (תהלים נא, כ) הטיבה בך צונך וגו' אף תחפץ זבחי וגו', ואמר לעיל פרק ז' (ויק' ר, ב) משל למלך [שהיה מהלך במדבר ובא אוהבו וכבדו בכלכלה אחת של תאנים וחבית אחת של יין, אמר לו זה כיבוד גדול, אמר לו אדוני המלך לפי שעה כדבריו, אבל כשאנה נכנס לתוך פלטין שלך אתה רואה כמה אני מכבדך. כך אמר הקב"ה לישראל זאת תורת העלה היא העלה (צו ו, ב), אמרו לפניו, רבון העולמים לפי שעה הקרבנו לפניך, אבל לכשתיטיב בך צונך את ציון תבנה חומות ירושלים, אז תחפץ זבחי צדק עולה וקליל] וכו'. והרי יחזקאל (פרק מג) שזכר בנין הבית והקרבנות ביותר לעתיד. אבל הכא בקרבנות יחיד דומיא דתודה קמיירי, ולפי שכולם באים על חטא וזולת השלמים כדלעיל, להכי לעתיד שיקבש צון ישראל ואיננו (ירמ' ג, כ), לא יקריבו קרבנות אלו, רק תודה ודומה לה מקרבנות שלמים, שאינם באים אלא להודאה ולכבוד. א) אבל עדיין קשה ממקום אחר, והוא שהתורה לא תנוסח [ואלי צ"ל תשתנה] לא בכללה ולא בחלקיה וכו'. ויש לומר דבטלין לאו דוקא, אלא משום דלעתיד שיוסר לב האבן משרם, יהיה החטא נמצא על המעט, ולכן ימצאו שאר הקרבנות הבאים על חטא [ורק] על דרך הרחוק, ושלמים יובאו תמיד, לזה יהיה כאילו שאר קרבנות בטלים במעוטן. ואע"ג דאהא דאמר לקמן פרק י"ח ימות המשיח אין בהם לא זכות ולא חובה, משמע דתוסר הבחירה ולא ימצא החטא כלל, כבר כתבתי בספר א' (בראשית רבה) פרק כ"ז סימן י"ג, דאפשר שהאגדה ההיא אינה מוסכמת, וכן נאמר דר' מנחם דהכא פליגא עליה. ו עוד יש לומר וכו', דהקרבנות חטאות ואשמות ועולות יחידים בטלות לעתיד ח"ו, וזה היפך שורש אמונתנו הזה. ואע"ג דאין מקבלין גרים לימות המשיח, מאלהין מתגיירים, כדאיתא בפרק קמא דעבודה זרה (ז, ב). אבל במה שאמרו שהתפלות בטלות, אין להשיב כן, שמצות התפלה מחובת כל אדם ביחוד, ולא תתקיים המצוה במה שהגרים לבד יתפללו וכו'. אמנם יש להשיב כדכתיבנא בענין הקרבנות דלא מיירי רק בענין היחידים, וכן נאמר הכא דלא מיירי בתפלות הקבועות לכל ישראל וכו'.

ויותר נכון להשיב על הכל, כי לא יקרא ביטול במצוה אלא בהיות המצוה בהכנתו הראשונה ועם כל זה נבתלה המצוה ממנו, כענין אדם שאשון בשאר ושוב הורח לכני נח, אף על פי שהיו ראויים לשמור

קומען דאך אויף א חטא, נו [לעתיד] אז מ'וועט נישט זינדיגן, ממילא וועט זיך עס אויפהערן [הצורך להביא קרבנות, ולכן אמרו כן] לַעֲתִיד וועט נישט זיין [קייין קרבנות, ווייל] ס'וועט נישט זיין קייין חטאים. נאר א קרבן תודה קומט נישט אויף קייין חטא, דאס איז די איינציגסטע קרבן וואס ס'קומט נישט אויף קייין חטא, [נאר ווייל] מ'לויבט השם יתברך, [ולכן גם לעתיד יביאו קרבן תודה].

נו קומט דאך גאר א קרבן תודה גארנישט אויף קייין חטא¹, [און] צום סוף [לפי דברי] הירושלמי איז מען גאר מתודה אויף קרבן תודה גרויסע צונות וואס ס'איז אויף שְׁעִיר המִּשְׁתַּלַּח, [דעל הפסוק] וְהַתּוֹדָה עָלָיו [הנאמר בשעיר המשתלח] זאגט ער אז ער האט געברענגט א קרבן תודה גאר, [והלא] ס'שטייט דאך [דא] וְהַתּוֹדָה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, ואם כן הוא מלשון וידי ולא מלשון הודאה].

ג

ענין וסוד שְׁעִיר המִּשְׁתַּלַּח

ענינו מבואר בוותר וברמב"ן, שהוא כענין דרון ושומר להשמן שלא יקרה. ומ"מ אין בזה משום ולא יזכחו לשעירים, כי הקב"ה הוא המצוה על כך ושולח לו, כמלך המחלק מנה לעבדיו, ולכן הוא נקבע רק על פי הגורל שהוא מאת ה' [ובענין] דער שְׁעִיר המִּשְׁתַּלַּח.

די גמרא און די משנה² רעכנט דאך אויס אלע צונות, עֲשִׂין וְלֹא תַעֲשִׂין [קלות וחמורות], ווי די גמרא³ רעכנט דאך אויס אלעס, [שעל כולם מכפר] ווען מ'האט געברענגט שְׁעִיר המִּשְׁתַּלַּח.

ד

אין זוהר הקדוש⁴ איז ער גאר מאַרִיף אין דעם [בביאור ענין שְׁעִיר המשתלח].

האיסור ההוא מצד עצמם. וביטול כזה לא יקרה במצות שניתנו בסיני. כי ביטול הקרבנות הבאים על חטא לעתיד, אינו ביטול המצוה, רק שינוי במקומו, כי מעולם לא היתה המצוה שיהיו הקרבנות ההם אלא לחוטאים, ואם אחר כך לא נמצאו חוטאים, המצוה לא נשתנית רק המקומו, שאינו בר מצוה, וזה דומה למה שאמרה תורה במן (בשלח טז, יט) איש אל יתור מקומו עד בקר, שאחר ששבת המן לא נאמר שבטלה מצוה זו, אלא שמתחילה לא היתה המצוה אלא כשימצא המן, וכשישבות המן אין מקום למצוה. וגדולה מזו כתב הרמב"ם במנין המצות (בספר המצות) סימן קפ"ז, דמצות איבוד ז' עממין היא מצוה נהוגת לדורות, ואע"פ שכבר אבד זכרם, אחר שאין המצוה תלויה בזמן או מקום, אלא המצוה לכל דור שימצא אפשרות הדבר ההוא, והאריך בדבר. וכן נאמר לענין קרבנות הבאים על חטא, כי המצוה כך היא מתחילה, שמי שיחטא יקריב, כל שזמן שִׁמְצָא חוטא, ומי שלא יחטא אין עליו מצוה זו. דומה לחליצה ויבום, שעם היותן מצוות התורה הקיימות, אינן אלא למי שימות לו אח בלא זרע, ומי שלא יקרנו כך אין חלות למצוה זו אצלו. וכשיהיה הענין הזה בכל ישראל, שיבולע המות נצח, ולא יהיה מציאות למצות יבום וחליצה ונחלות וטומאת מת וכיוצא, לא יאָמַר שיש ביטול למצוה, אלא שנשתנה המקומו מהיותו נושא המקבל המצוה. וכן בענין מצות השוכה, בשלא יהיה חוטא בעולם. וכן נאמר לענין התפלה, שהמצוה היא לדורות שהצריך דבר יתפלל עליו, ואין צריך לומר להרמב"ן (בהשגותיו לספר המצות, מ"ע ה) שכתב שאין לתפלה זמן קבוע כלל, רק שהצריך לדבר יתפלל עליו, אלא אפילו להרמב"ם (ספר המצות, שם) שכתב שמצוה להתפלל בכל יום בשעה אחת מסויים, יש לומר שאין המצוה אלא בזמן שצריכים לה, אבל לעתיד שלא יבקשו דבר, שהכל מוכן להם, לא חלה מצות התפלה.

¹ ויענין ברמב"ם (מעשה הקרבנות, ג' יט-יטו): וכיצד סומך, אם היה הקרבן קדש קדשים מעמידו בצפון ופניו למערב, והסומך עומד במזרח ופניו למערב, ומניח שתי ידיו בין שתי קרניו ומתודה על חטאת עון חטאת, ועל אשם עון אשם, ועל העולה מתודה עון עשה ועון לא תעשה שניתק לעשה וכו'. היה הקרבן שלמים, סומך בכל מקום שירצה מן העזרה במקום שחיתה, ויראה לי שאינו מתודה על השלמים, אבל אומר דברי שִׁבְחָה. [וענין] בביאור מהר"ם קורקוס שם: נימוקו עמו, שכיון שאינו בא על החטא, מה יתודה וכו'. וקרבן תודה נקרא, ולא שייך אלא שבת והודאה].

² במשנה שבועות (ב): ועל דון טומאת מקדש וקדשיו, שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים מכפרין. על שאר עבירות שבתורה, הקלות והחמורות, הזדונוות והשגגות, הודע ולא הודע, עשה ולא תעשה, כריתות ומיתות בית דין, שְׁעִיר המִּשְׁתַּלַּח מכפר. [וענין] גם במשנה יומא (פה:):

³ בגמרא שבועות (יב: יג.) ויומא (פה: פה:), עיין שם באורך.

[דנהה לכאורה] ס'איז איינס פון די פֿלאַות, [ווי] דער רמב"ן און אבן עזרא זיי פּרעגן [שוין, שהרי] לכאורה טוט עפעס אַזאַ זאַך אויסזען ווי רחמנא לצלן [לעבודה זרה, און] מ'שיקט א קרבן חלילה לַעֲזֹאֵל [שהוא הס"מ. והלא כתיב] וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת זִבְחֵיהֶם לְשִׁעִירִים (אחרי י, ז), ס'איז דא א גרויסע אַזְהָרָה דערויף".

ה

דער רמב"ן זאגט^ט [לתרץ, און] 'אַלִּיין' טאָר מען עס טאַקע נישט טון, [נאָר] ס'קען נאָר זיין מיט א גוֹרֵל, [וואָס מיט] א גוֹרֵל איז עס מן הַשָּׁמַיִם, אַז 'השם יתברך' טוט דאָס לְטוֹבַת יִשְׂרָאֵל אַמָּאָל, שיקט מען זיי דורון אַמָּאָל, ווען [ס'איז] רָאָתָה חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרַךְ,

^ח ו"ל האור החיים הק' (אחרי טו, ז) בקושייתו: וְלָקַח אֶת שְׁנֵי הַשְּׁעִירִם וגו'. פרשה זו צריכה למודעי, כי למה יצוה ה' דבר כזה, ואם היא מהמזות אשר לא עשה ה' בהם טעם, היה לו לומר חָקָה. ומה גם תגדל הקושיא לדבריהם ז"ל כי עֲזֹאֵל היא בחינת צד הרע, הנה זה כמעט חס ושלום שידמה הדבר לעכו"ם, ומה גם שְׁמִצָּה ה' להשוות שעיר של שם לשעיר זה של דָּבָר אַחֵר (יומא סב.), הדברים מבחילים. [והאריך שם בתירוץ, כעין דברי הרמב"ן דלהלן. וכמה לשונות מבינו בדרוש זה הם ממה שמבואר שם בדבריו, עיי"ש באורך ואכמ"ל].

^ט ברמב"ן אחרי (טו, ז) העתיק לשון האבן עזרא (שם, המובא להלן בהערה יב) שכתב דהוא על פי סוד. ועל זה כתב שם הרמב"ן: והנה רבי אברהם נאָמן רוח מְכַסֶּה דָּבָר (משלי יא, ג), ואני הרכילי מְגַלֶּה סוֹדוֹ (שם), שכבר גילו אותו רבותינו ז"ל במקומות רבים. אמרו בבראשית רבה (סה, י) וַיִּנָּשֶׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו (אחרי שם, כב), זה עֲשׂוֹ, שנאמר (תולדות כז, יא) הֵן עָשׂוֹ אָחִי אִישׁ שָׂעִר, אֶת כָּל עֲוֹנֹתָם, עֲוֹנוֹת תָּם, שנאמר (שם כה, כז) וַיִּצְקֶב אִישׁ תָּם. וּמפּוֹרֶשׁ מִזֶּה בפרקי רבי אליעזר הגדול (פרק מו), לפיכך היו נותנין לו ל"ס"מ שוחד ביום הכפורים, שלא לבטל את קרבנם, שנאמר גוֹרֵל אָחָד לָהּ גוֹרֵל אָחָד לַעֲזֹאֵל, גורלו של הקב"ה לקרבן עולה, וגורלו של עזאזל שעיר החטאת, וכל עונותיהם של עזאזל עליו, שנאמר וַיִּנָּשֶׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו. ראה ס"מ שם, שזהו חטא ביום הכפורים, אמר לפני הקב"ה, רבון כל העולמים יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת שבשמים, מה מלאכי השרת יחפי רגל, כך הן ישראל יחפי רגל ביום הכפורים, מה מלאכי השרת אין בהם אכילה ושתיה, כך ישראל אין בהם אכילה ושתיה ביום הכפורים, מה מלאכי השרת אין להם קפיצה, כך ישראל עומדין על רגליהם ביום הכפורים, מה מלאכי השרת שלום מתווך ביניהם, כך הן ישראל שלום מתווך ביניהם ביום הכפורים, מה מלאכי השרת נקיים מכל חטא, כך הן ישראל נקיים מכל חטא ביום הכפורים. והקדוש ברוך הוא שומע עדותן של ישראל מן הקטיגור שלהם, ומכפר על המזבח ועל המקדש ועל הכהנים ועל כל עם הקהל, שנאמר (אחרי שם, לג) וְכָפַר אֶת מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ וגו', עד כאן אגדה זו [של הפרקי דר"א]. והנה הודיענו שמו ומעשהו.

וזה סוד הענין, כי היו עובדים לאלהים אחרים, הם המלאכים, עושים להם קרבנות והם להם לריח ניחוח וכו', והנה התורה אסרה לגמרי קבלת אליהותם וכל עבודה להם, אבל צוה הקב"ה ביום הכפורים, שנשלח שעיר במדבר לשר המושל במקומות החורבן, והוא הראוי לו מפני שהוא בעליו, ומאצילות כמו יבא חורב ושממון, כי הוא העילה לכוכבי החרב והרדמים והמלחמות והמריבות והפצעים והמכות והפירות והחרבן, והכלל נפש לגלגל מאדים, וחלקן מן האומות הוא עֲשׂוֹ, שהוא עם היורש החרב והמלחמות, ומן הבהמות השחורים והעזים, ובחלקו עוד השדים, הנקראים מזיקין בלשון רבותינו, ובלשון הכתוב (שם יז, ז) שְׁעִירִים, כי כן יקרא הוא ואומתו שְׁעִיר. ו ואין הכוונה בְּשִׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח שיהיה קרבן מאתנו אליו חלילה, אבל שתהיה כוונתנו לעשות רצון בוראנו שצונו כך. והמשל בזה, כמי שעשה סעודה לאדון, וצוה האדון את האיש העושה הסעודה תן מנה אחת לעבד פלוני, שאין העושה הסעודה נותן כלום לעבד ההוא, ולא לכבודו יעשה עמו, רק הכל נתן לאדון, והאדון נותן פרס לעבדו, ושמו זה מצותו ועשה לכבוד האדון כל אשר צוה, ואמנם האדון חמלתו על בעל הסעודה רצה שיהיו כל עבדיו נהנין ממנה, וסיספר בשבחיו ולא בגנותו. וזהו טעם 'הגורלות', כי אילו היה הכהן מקדיש אותם כפה לה' ולעזאזל, היה כעובד אליו ונודר לשמו. אבל היה מעמיד אותם לפני ה' פתח אהל מועד, כי שניהם מתנה לה', והוא נתן מהם לעבדו החלק אשר יבא לו מאת ה', הוא הפיל להם גורל וַיְדוּ חֵלֶק להם, כענין שנאמר (משלי טו, לג) בַּחֲקִי יוֹטֵל אֶת הַגּוֹרֵל וּמִה' כָּל מִשְׁפָּטוֹ. וגם אחרי הגורל היה מעמידו לפני ה', לומר שהוא שלו, ואין אנחנו מכוונים בשילוחו אלא לרצון לשם, כמו שאמר (אחרי טו, ז) וַיַּעַד חִי לִפְנֵי ה' לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ וגו', ולכן לא נשחוט אותו אנחנו כלל. ותרגם אונקלוס לשמא דהשם ולעזאזל, כי האחד לשם ה', ולא לו. והשני לעזאזל, ולא לשמו של עזאזל. וּמפני זה אמרו רבותינו (תרי"ס פרק יג, ט) וְאֵת חֲקָתִי (אחרי יח, ד), דברים שיצר הרע מקטרג בהם ואומות העולם משיבין עליהם, לבישת שעטנז ופרה אדומה וַיִּשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, ולא מצאו בקרבנות תשובה (פי' קשיא) לאומות העולם עלינו, כי הם על אישי ה', אבל בְּשִׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח ישיבו עלינו, כי יחשבו שאנו עושים כמעשיהם, וכן בפרה אדומה, מפני שהיא נעשית מחוץ למחנה, וענינה דומה לענין שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח להעביר רוח הטומאה, כענין שנאמר בעתיד (זכריה יג, ב) אֶת הַנְּבִיאִים וְאֶת רֹחַ הַטְּמָאָה אֶעֱבִיר מִן הָאָרֶץ. וּמזה תבין טעם כבוס בגדי המשלח את השעיר לעזאזל, והשוורף את הפרה, ומה שהזכירו רבותינו (זבחים קד) בכיבוס הבגדים של פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, ונתקשן דברי הרמב"ן כאן, בהערה יג).

[אָבער] אַ מענטש קען דאָס נישט טון, נאָר ראָטע חכמתו יתברך אַז דעמאלטס מוז מען דאָס, וואָרן מ'ברויך מַפִּיִּס צו זיין דעם שְׁטֵן [בכדי] ער זאל נישט מַקְטִיג זיין, שיקט מען אים דאָס, מ'שיקט פאַר אים דעם קַרְבֵּן, אזוי ווי מ'וואָרפט אַ בַּיִן פאַר אים [ונמשל הכלב שזורקין לו עצם כדי לשחקו].

1

דער זוהר הקדוש^א איז אויך מאַרץ דערניצן.

און 'ער' זאָגט [הרמב"ן] אַז אַ גוֹרֵל [משפטו מאת ה'] און ס'איז דאָך געווען [והַעֲמִיד אִתָּם] לַפְנֵי ה', [ומלפניו] איז דאָך דער משפט [הגורל]. די ביידע [שעירים] זענען זיי נִכְלָל [בשוה] אינעם גוֹרֵל [ובהעמדה לפני ה', און] השם יתברך טוט דאָס, דאָס טוט נישט דער מענטש, [שהרי] דער גוֹרֵל איז דאָך לַפְנֵי ה'.
אזוי זאָגט דער רמב"ן. און די אַלע ראשונים זאָגן דאָך אזוי.

2

דער זוהר הקדוש זאָגט עס אויך, נאָר ס'איז מבואר אין די ראשונים שטאַרקער דער ענין.

ער זאָגט [בזוהר], ס'שטייט דאָך וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת זִבְחֵיהֶם לְשִׁעְרִים, שטייט מ'זאל נישט געבן זִבְחֵיהֶם צו שִׁעְרִים, [ולא כתיב 'שעירים']. אויף דעם האָט דער זוהר זיך שוין געשטעלט, [ומבאר] נאָר דער בוראָ כָּל עוֹלָמִים טוט דאָס. אויך די זעלבע, דער זעלבער ענין [המבואר ברמב"ן ושאר ראשונים] דעס שטייט אין זוהר הקדוש, נאָך מער באַריכות.

3

דער זוהר^א גיט צו פאַרשטיין, אַז מיט דעם כַּח פון דער וידוי, האָט מען אַלע עֲוֹנוֹת אַרױפגעלייגט אויפן שִׁעִיר, און דער שְׁטֵן ער טרעפט נישט [מער די עֲוֹנוֹת ביי

^א עיין בזה ברבינו בחיי (שס, ז), וחזקוני (שס, ח), ועוד.

^א בזוהר הק' פרשת אחרי (דף גז-סד): פקודא דא, למפלח רבא כהנא פולחנא דההוא יומא כמה דאצטריך, ולמשלח שעיר לעזאזל. רזא דא כמה דאת אמר, בגין לאתפרשא מעמא קדישא, ולא יתבע חוביהון קמי מלכא, ולא יקטרג עליהו. דהיא לית ליה תקיפו ושולטנו, בר כד אתקף רוגזא מלעילא, ובההוא דירונא אתהפך לבתר אפוטרופוסא עליהו, ועל דא אתדחיא מקמי מלכא. והא אוקימנא, בגין דאיהו קץ כל בשר. ועמא קדישא יתבין ליה כמה דאצטריך ליה שעיר, ורזא דא (תולדות כו, יא) הן עשו אחי איש שעיר וכו', מתלא אמרי, לכלבא ארמי ליה גרמא, ילחף עפרא דרגלך וכו'. ובגיני כף אית לן ביומא דא למרמי ליה גרמא לכלבא, עד דאיהו גריר, ייעול מאן דייעול לגבי היכלא דמלכא, ולית מאן דימחי בידי. לבתר וכשכש ליה בונביה. • מה כתיב, והתודה עמיו את כל עונות בני ישראל, וכתוב נשא השעיר עליו את כל עונותם. כיון דאיהו חמי האי שעיר, תיאובתיה לגביה ולאשתכלא בחדיה, ולא ידע מאינון חובין דקא נטיל שעיר. תב לגביהו דישראל, חמי לון בלא חובין, בלא פשעין, דהא כללו שראן ברישא דשעיר. סליק לעילא, ושבח לון קמי קודשא בריך הוא, וקודשא בריך הוא חמי סתודתא דההוא מקטרגא, והואיל ותיאובתיה לרחמא על עמיה, אף על גב דאיהו ידע כל עובדא, חס עליהו דישראל וכו'. • אמר ליה רבי אבא, אי הכי והא כתיב ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים. אמר ליה שאני הכא, דהתם לשעירים הוו קרבין קרבנא, ובגין כף לא כתיב ולא יזבחו עוד את זבחייהם שעירים, אלא לשעירים. דהתם לשעירים הוו עבדי פולחנא ושולטנותא, והכא ונשא השעיר עליו את כל עונותם, וקרבנא לא אתעביד אלא לקודשא בריך הוא. תא חזי, דבגיני קרבנא מתבסמן עלאין ותתאין, ודינא לא שריא ושלטי עליהו דישראל. • תאנא, ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת, ומאת עדת, בגין דהא מכלהו, ויתכפר לכלהו. דהא כל חוביהו דבני ישראל הכא תליין, וכלהו מתכפרי דא וכו'. וההוא שעירא אתרא, דהוה אשתאר לקודשא בריך הוא, עבדין ליה חטאת בקדמיתא. והא אוקימנא באן אתר הוה מתקשרא. ולבתר דא מתקרבין הני, ומתבסמין כלא, ואשתארו ישראל וקאין קמי קודשא בריך הוא מכל חובין דעבדו וקבו קמיה. דהא הוא דכתיב כי ביום ההו יכפר עליכם וגו'. • תו אמר רבי שמעון, ויאמר יעקב אל רבקה אמו הן עשו אחי שעיר

אידן, ער האָט געטראָפֿן אידן 'אָן' עֲבֹרוֹת, ווייל אַלע עֲבֹרוֹת האָט מען אַרױפֿגעלייגט אויף דעם שַׁעִיר. (וממילא) טוט ער אַליין דערנאָך מִשְׁבַּח זיין אידן, און ער איז פון דער מִקְטָרָג געוואָרן א סַגּוּר.

וְאָנְכִי אִישׁ חֶלֶק (תולדות כו, יא). מאי קא רמיזא, אלא ודאי עשו איש שעיר הוא, מההוא דאקרי שעיר, דהא מההוא סטרא אחי. וְאָנְכִי אִישׁ חֶלֶק, גבר מההוא פְּלִיג לְכָל שָׂרָר עמין רבִּכִין מִמֶּנּוּ. דְּכָתִיב (ואתחנן ד, יט) אֲשֶׁר חֶלֶק ה' אֶלְקֶיךָ אוֹתָם, וְכָתִיב (האינו לב, ט) כִּי חֶלֶק ה' עִמּוֹ וגו'. חו איש חֶלֶק, מתרי שעירים ואשתאָר חֶדָא, דְּכִתְבָא פֿליג לה חד לחולקיה וחד לקודשא בריך הוא. אָמַי, בגין דִּיטַעִין על כַּתְּפוֹי כָּל חוּבוֹי דִּיעֻקֵּב, דְּכָתִיב (אחרי טז, כב) וְנִשָּׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹתָם, עֲוֹנוֹת תָּם.

ובוהור הק' פרשת אמור (דף רב: גר.): וְיִשָּׂא אֶת עֵצִיו וְיָרָא אֶת הַנִּשְׁשִׁים [ונשלה לג, ה]. האי קרא בְּרֹזָא דְּחֻמְתָּא אַתָּמָר, בְּיוֹמָא דְּכַפּוּרֵי דְּבִנְי עֲלָמָא קִיימִי בְּדִינָא, וְיִשְׂרָאֵל תִּיבִינ בְּתִיבְתָּא קָמִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְכַפֵּרָא עַל חוּבִייהוּ, וְהוּא מִקְטָרָגָא קִיימָא עֲלֵיהוּ, דְּחֻשִׁיב לְאוּבְרָא לֹון עַל חוּבִייהוּ, שְׁלַחִי לִיה הוּא דִּירוּנָא, וּבְדִין כְּתִיב (שם לב, כא) כִּי אָמַר אֲכַפְּרָה פָּנָיו בַּמִּנְחָה הַהוּלֶכֶת לִפְנָי. לְכַתֵּר דְּמִקְבֵּל הוּא מִקְטָרָגָא לְהוּא דִּירוּנָא, אַתְהֶפֶד לְהוּ סַגּוּרָא. וְקִיף וְחָמִי לֹון יִשְׂרָאֵל כְּלָהוּ מִתַּעֲנָן בַּתַּעֲנִיתָא, וְחָפִי רָגְלִין. חָמִי נָשִׁין חָמִי יְנוּקִין כְּלָהוּ בַּתַּעֲנִיתָא, כְּלָהוּ נְקִיִּים בְּנִקְרֹי. וְיִאמְרֵי מִי אֵלֶּה לָךְ (שם לג, ה). שְׁמָא קִדִּישָׁא לָךְ. מִי אֵלֶּה לָךְ, שְׂאִיל עַל יְנוּקִי, וְאָמַר (שם) הַיְלִידִים אֲשֶׁר חָנַן אֱלֹקִים אֶת עַבְדְּךָ. וְכִי אָמַי אֲצַטְרִיךְ לְאַתְבָּא לִיָּה כְּלוּם, אֵלֶּא בִּינן דְּמִקְבֵּל הוּא שׁוּחַד אַתְהֶפֶד לְהוּ סַגּוּרָא, וְקִיף עֵינוֹ וְחָמִי לֹון יִשְׂרָאֵל כְּגוּנָא דָא, חֻשִׁיב דְּבִגִּין דְּחִילוֹ דִּילִיָּה אֵינוֹן קִיימִין כִּף. שְׂאִיל עַל יְנוּקִי וְאָמַר מִי אֵלֶּה לָךְ, מַה מִי אֵלֶּה לָךְ, אֵלֶּא אָמַר, תִּינַח אַתָּון דְּחַתְּבוֹן קָמִי מִלְכָּא, אֲכָל אֲלִין יְנוּקִי אָמַי קִיימִין הִכִּי, מִי אֵלֶּה לָךְ. וְיִאמַר הַיְלִידִים, רוּחַ קִדִּישָׁא אָמַר, וְעַל דָּא וְקִיף טַעֲמָא, וְיִאמַר הַיְלִידִים, בְּאַרְחַ סְתִיִם אֲשֶׁר חָנַן אֱלֹקִים אֶת עַבְדְּךָ, וְכִי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אָמַר אֶת עַבְדְּךָ. אֵלֶּא רוּחַ קִדִּישָׁא אָמַר, אֲלִין אֵינוֹן יְנוּקִי דָּלָא חֲאֲבוּ וְלָא טַעֲמִי טַעֲמָא דְּחֻטָּאָה, וְקַמְר לֹון קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּידָא דְּהוּא מִמְנָא דִּילָךְ וְקַטִּיל לֹון בְּלָא חוּבָא, כְּמָה דָּאֵת אָמַר (קהלת ז, א) וּמִיד עוֹשִׂיקָהֶם כַּח. וְדָא הוּא אֶת עַבְדְּךָ. בִּינן דְּשִׁמְעַ מֵאֵינוֹן יְנוּקִי, מִיד סִלִּיק לְגַבִּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאָמַר, מֵאַרְיָה דְּעֲלָמָא, כָּל אֲרַחָ דְּבִינָא דְּקִשּׁוּט, וְאִי דִינָא שְׂרָיָא עַל יִשְׂרָאֵל בְּגִין חוּבִיָּהוֹן אִיהוּ, יְנוּקִין דְּלָהוֹן דָּלָא חֲאֲבוּ לְקָמֶר, אָמַי מִסֶּרֶת לֹון לְקַטִּיל לֹון בְּלָא חוּבָא. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נְטִיל מִלּוֹי נְדִיבִין בְּכִף וְחֶסֶד עֲלֵיהוּ, וְהֵיכִי שַׁעֲתָא לֹא הוּי אֲסַכְרָא בְּתִינוּקוֹת. וְהוּא מִקְטָרָגָא נְטִיל קִנְיָא מִהוּא מִמְנָא דְּתַחֲתוֹ דִּיָּה, אָמַר וְכִי לִי יְהִיב קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֵינוֹן דְּמַתְּלִשְׁוֹן בְּחֻטָּאִין וְחוּבִין, וְלַהוּא מִמְנָא דִּילִי מִסֶּר יְנוּקִין בְּלָא חוּבָא, דָּלָא טַעֲמִין טַעֲמָא דְּחוּבָה. מִיד אֲוֹל לְאַפְקָא עַבְדְּךָ מִתְּחוֹת דִּיָּה, וְלָא יִשְׁלוֹט בְּהוּ. וְעַל דָּא אֲקִידִי לִיָּה וְאָמַר לִיָּה, הַיְלִידִים אֲשֶׁר חָנַן אֱלֹקִים אֶת עַבְדְּךָ, לְהוּא עַבְדְּךָ, בְּלָא חוּבָא אֲשֶׁר חוּבָא, וּבְגִין דָּלָא יְהֵא שְׁחָא לְמִמְנָא דִּילִיָּה יְתִיר מִנִּיָּה, בְּעָא לְאַפְקָא לֹון מִן דִּיֹּי. ○ כִּד סִלְקִין צְלוֹתִין דְּיִשְׂרָאֵל בְּיוֹמָא דָא קָמִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, מַה כְּתִיב, (א, שם) הוּא עֶבֶר לְפָנֵיהֶם, דָּא רוּחַ קוּדְשָׁא אֲעֻבֵר לְקַמֵּיהוּ, וְהוּא וְדָאִי עֶבֶר לְפָנֵיהֶם. וְשִׁתְּחוּ אֶרֶצָה שְׁבַע פְּעָמִים, רוּחַ קוּדְשָׁא אֲזַעֵר גְּרַמִּיָּה לְגַבִּי עֵילָא וְזַמִּינִן, לְגַבִּי ז' דִּרְגִין עֲלָאִין דְּעֲלִיָּה, וְאַקְטִין גְּרַמִּיָּה, לְאַכְלִילָא לֹון עֲמִיָּה כָּל חַד וְחַד. עַד גִּשְׁתָּה עַד אַחֲרֵי, לְהוּא דְּרָגָא דְּרַחֲמֵי וְכו'. כִּינן דְּמָטָא לְגַבִּיָּה, תְּבַע מִינִיָּה וְאוּדַע לִיָּה צַעֲרָא דְּבִנְיָהוּ לְתַתָּא, וְתַרְוִיזֵיהּ עֲלִין לְהִיכְלָא סְטִירָא גְּנוּזָא דִּיֹּים הַכְּפּוּרִים, אִימָא דְּלָהוֹן, וְתַבְעִיל עַל יִשְׂרָאֵל לְכַפֵּרָא לֹון, כְּדִין כְּתִיב כִּי בְּיוֹם הַזֶּה יִכְפּוּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶםם וגו', אֲכַפֵּר עֲלֵיכֶם לֹא כְּתִיב, אֵלֶּא יִכְפּוּר עֲלֵיכֶם.

ובוהור הק' פרשת תצוה (דף קפד: קפה): תָּא חֲזִי, הוּא שְׁעִיר דְּמִשְׁדִּירִין יִשְׂרָאֵל לְעֹזְאוֹל, לְהוּא מְדַבְרָא, בְּגִין לְמִיתֵב חוּלְקָא, לְהוּא סְטָרָא אַתְרָא, לְאַתְעִסְקָא בְּהִידִיָּה. ○ וְאִי תִימָא, תְּרִין שְׁעִירִין אָמַי הִכָּא, חַד לֵה' וְחַד לְהוּא סְטָרָא אַתְרָא, תִּינַח הוּא שְׁעִיר דְּסְטָרָא אַתְרָא, לֵה' אָמַי. אֵלֶּא (משל) לְמִלְכָּא דְּהוּא אֲרָגִי עַל בְּרִיָּה, קָרָא לְסַנְטִירָא (נלוטרן), הוּא דְּעִבִיד דִּינָא בְּנִיָּי אַתְרָא דְּתִיר, בְּגִין דִּירְדִּמִן לְמַעַבֵּד דִּינָא בְּכִרְיָה. הוּא סַנְטִירָא חֲדִי, וְעַל בְּכִי מִלְכָּא לְמִיכֵל תִּמְן, כִּינן דְּאַשְׁמַח בִּיָּה בְּרִיָּה, אָמַר וְדָאִי עַל סַנְטִירָא דָא בְּכִי אָבָא אֵלֶּא בְּגִין דְּאַרְגִּי מִלְכָּא עֲלִי. מַה עֵבֶד, אֲוֹל דְּאַתְפִּיס בְּהִידִיָּה. כִּינן דְּאַתְפִּיס בְּהִידִיָּה, פְּקִיד מִלְכָּא לְמַעַבֵּד סַנְטִירָא עֲלָאָה לִיָּה וְלְבְּרִיָּה, וּפְקִיד דָּלָא יָדַע בִּיָּה הוּא סַנְטִירָא. ○ לְכַתֵּר עַל הוּא סַנְטִירָא, אָמַר מִלְכָּא הִשְׁתָּא אִי יָנַדַּע דָּא מִסְּעוּדָתָא עֲלָאָה דְּאַתְקִינִית לִי וְלְבְּרִי, יְתַעֲרַב פְּחוּרָא (השולחן). מַה עֵבֶד, קָרָא לְמִמְנָא עַל סְעוּדָתָא, אָמַר לִיָּה, אַתְקִין מִדי (משחן), וְתַשׁוּי קָמַי, וְתַשׁוּי קָמִיָּה דְּהוּא סַנְטִירָא, בְּגִין דִּיחֻשִׁיב דְּסַעֲדִי קָמַי מִדִּיל, וְלָא יָנַדַּע בְּהִידִיָּה סְעוּדָתָא יְקִירָא דְּחִדְרוֹ דִּיל וְדִבְרִי, וְיִשׁוּל הוּא חוּלְקָא וְיִזִּיל לִיָּה, וְיִתְפַּרֵּשׁ מִתְּחוֹדֵה דְּסַעוּדָתָא דִּילָן. וְאִי לָא דְּמִלְכָּא עֵבֶד הִכִּי, לָא יְתַפַּרֵּשׁ הוּא סַנְטִירָא מִבִּי מִלְכָּא. ○ כִּף אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לִישְׁרָאֵל, אֲזַמְנִי תְּרִין שְׁעִירִין, חַד לִי וְחַד לְהוּא דְּלְטָרָגָא (מקטרג), בְּגִין דִּיחֻשִׁיב דְּמִסְּעוּדָתָא דִּילִי אֲכָלִי, וְלָא יָנַדַּע בְּסַעוּדָתָא דְּחִדְרוֹ אַתְרָא דִּילָן, וְיִסֵּב הוּא חוּלְקָא, וְיִזִּיל לְאַרְחִיָּה, וְיִתְפַּרֵּשׁ מִבִּיתִי. ○ כִּינן דְּאַמָּא עֲלָאָה עֲלָמָא דְּאַתִּי, אַתִּי לְמַשְׁרִי גוּ הִיכְלָא דְּעֲלָמָא תַתָּא, לְאַשְׁכָּחָא נְהִירוֹ (נִיָּא: לְאַשְׁכָּחָא עֲלֵה בְּנִהִירוֹ) דְּאַנְפִּין, דִּין הוּא דָּלָא יִשְׁתַּכַּח הוּא דְּלְטָרָגָא, וְלָא מֵאַרִי דִּירִינִן לְקַמֵּיָּה, כִּד אֲפִיק כָּל בְּרַכָּאָן וְאַנְהִיר לְכָלָא, וְכָל הוּא חִירוֹ יִשְׁתַּכַּח, וְיִשְׂרָאֵל נְטִיל מֵאֵינוֹן בְּרַכָּאָן. דָּהָא כִּד עֲלָמָא דְּאַתִּי עַל לְהִיכְלָא דְּעֲלָמָא תַתָּא, וְאַשְׁכָּחָא דְּחִדִּי עֲלָמָא תַתָּא עִם בְּנוֹי בְּהִידִיָּה סְעוּדָתָא עֲלָאָה, כְּדִין אִיהוּ בְּרִיךְ פְּחוּרָא, וְעֲלָמָא כְּלָהוּ מִתְּבָרְכִין, וְכָל חִירוֹ וְכָל נְהִירוֹ דְּאַנְפִּין אֲשַׁתְּכַחוּ תִּמְן. וְדָא הוּא דְּכָתִיב לְפָנֵי ה' תִּטְהַרֶינָה. [נְעִיעִין עוֹד בּוֹהַר הוּא אֲמֹר (דף קכ.) וְיִפְתָּח (דף רמח).]

איבערדעם האָט הקדוש ברוך הוא דאָס געטון, [כדי] לַזְכוּת אֶת יִשְׂרָאֵל.
דאָס איז דאָס עֲנִין [של שעיר המשתלח].

ח

קושיא ב

באבן עזרא כתב שיש בזה סוד, ובהיותך בן שלשים ושלש תדענו. ונרחקו המפרשים לפרש חידתו

איך האָב שוין אַמאָל געזאָגט, ער דער אבן עזרא²⁶ פלאָגט זיך אויך שטאַרק אויף דעם, און ער גיט צו פאַרשטיין [דיש בזה סוד], לאָזט ער אויס [שמסיים] פֿשְׁתִּיעַ לְפָנַי שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ תִּדְעֵנִי.

ט

פלאָגן זיך אַלע [לפרש חידתו].

דער רמב"ן זאָגט²⁷ ער איז הוֹלֵךְ רָכִיל מִגְלָה סוֹדִי, אַז ער מיינט דעם דריי און דרייסיגסטן פֿסוק, ער חֲשַׁבּוֹנֹט דאָרט אַרײַן אינעם פֿסוק.
די בעלי תוספות ווידעראום²⁸ זאָגט אויך פֿשֶׁט, אינעם לִשׁוֹן פֿון אבן עזרא.
[אַבְעָר] לעולם זענען אַלע פֿשְׁטִים [נאָך] שווער.

,

ישוב קושיא ב

ואפשר לומר, דאף הרמב"ם שהרבה סוברים שלא היה לפניו חכמת האמת, מ"מ נמצא בדבריו מאמרים שאינם נמצאים לפנינו אלא בזהר. וכבר ביארתי בזה, כי הרמב"ם ראה זאת באחד מהמדרשים שהיו בכתובים ולא נדפסו, ובוודאי מובא גם כמה מימרות מתנאים ואמוראים מתלמידי רשב"י

[נאָר] איך האָב געקלערט, וואָרן לעולם אין רמב"ם טרעפט מען אַסאַך מימרות וואָס ס'איז נישטאָ נאָר אין זוהר, ס'שטייט נישט אין ערגעץ [בגמרא ומדרשים שלפנינו].
אַסאַך זאָגן [וועגן דעם אז] ער האָט געזען דעם זוהר הקדוש.
אַבער ס'קען נישט זיין, [שהרי] דער אָמֶת [איז אַז] דער זוהר הקדוש איז נִתְגַּלָּה געוואָרן שפּעטער²⁹, נאָכן רמב"ם³⁰.

²⁶ [באבן עזרא (אחרי טז, ח): ואמר רב שמואל, אף על פי שכתוב בשעיר החטאת שהוא לשם, גם השעיר המשתלח הוא לשם. ואין צריך, כי המשתלח איננו קרבן, כי לא ישחט. ו ואם יְכוּלֶּה להבין 'הסוד' שהוא אחר מלת עֲזָאזֵל, תדע סודו וסוד שמו, כי יש לו חברים במקרא. ואני אגלה לך קצת הסוד ברזמ, בהיותך בן שלשים וְשָׁלֹשׁ תִּדְעֵנִי.

²⁷ ברמב"ן (שם בהמשך): והנה רָמַז לך רבי אברהם, שתדע סודו כשתגיע לפסוק (אחרי יז, ז) וְלֹא יִזְכְּחוּ עוֹד אֶת זִכְרֵיהֶם לְשִׁעִירָם [פי' שהוא פסוק הל"ג ממלת לעזאזל]. והמלה מורכבת (עיין בדעת זקנים דלהלן), וחביריה רבים. והנה הענין מבואר וכו', ויודע גם בשכלים, ברמזי התורה למבין סודם, ולא אוכל לפרש. כי הֵינּוּ צריכים לחסום פי המתחכמים בטבע, הנמשכים אחרי הַיּוֹנִי, אשר הכחיש כל דבר זולתי המורגש לו, והגיס דעתו לחשוב הוא ותלמידיו הרשעים, כי כל ענין שלא השיג אליו הוא בסברתו, איננו אמת.

²⁸ לשון הפסוק במשלי (יא, יג). וכן הוא בלשון הרמב"ן כאן בתחלת דבריו, ואני הרכיל מגלה סודו.

²⁹ בדעת זקנים לבעלי התוספות (שם): גוֹרֵל אָחָד לָהּ כו' לַעֲזָאזֵל. כתב הרב אברהם בן עזרא ז"ל, כשתגיע לשלשים ושלש תדענו. והכי פירושו, כשתגיע לגל עד שעולה בגימטריא ל"ג, תמצא לו דומה, שאותה תיבה מתחלקת לשנים, כלומר גל עד, בד בד, והכא נמי תחלק האי תיבה לשנים, לַעֲזָאזֵל, וזהו שעיר המשתלח שהולך לַעֲזָאזֵל, לצוק ההר שהוא עז, הולך מתרגמין אָזֵל.

³⁰ הוזהר נתפרסם והופץ לראשונה במאה הראשון לאלף הששי, על ידי רבי משה די ליאון זצ"ל. ובדפוס נדפס לראשונה בשנת שי"ח.

³¹ ועיין בשל"ה הק' (בעשרה מאמרות, מאמר א אות לו) וז"ל: ואשרינו מה טוב חלקנו שזכינו לספר הוזהר אשר לא זכו קדמונינו אשר קטנם עבה ממתנינו, כמו רב האי גאון ורב ששת גאון והרב ר' אליעזר מגרמיזא והרמב"ן

[נאָר] וואָס דען .. האָב איך שוין לאַנג געזאָגט, ס'זעט אויס, [דהנה] די אַלע מימרות פונעם זוהר הקדוש, זענען פון די תלמידים פון רבי שמעון בן יוחאי, און זיי [הראשונים] האָבן געהאַט אַסאַך מדרשים וואָס אונז האָב מיר נישט, [ווייל] ווען ס'איז אַרויסגעקומען דער דפוס¹ איז לעולם געווען נאָך פּתְּבִי יְדוּת נאָך אַנדערע [שקצתם לא נדפסו עד עתה, און] מסתמא דער רמב"ם האָט עס שוין געזען [מימרות המובאים בזהר] אין אַסאַך מדרשים, [וואָס] די מדרשים איז דאָך פון די תנאים ואמוראים, [ומהם מן] תלמידים פון רבי שמעון בן יוחאי, זיינע תלמידים און תלמידי תלמידיו, און די האָבן געברענגט מימרות פון רבי שמעון בן יוחאי² [במדרשים שונים], און ס'איז די זעלבע מימרות פונעם זוהר, און דאָרט [באותן מדרשים] האָט דער רמב"ם געטראָפֿן די מימרות [הנמצאים לפנינו בזהר].

והרשב"א והראב"ד, שכל אלו היו מכלל יודעי חן, ולא טעמו מדבשו, כי בזמנם לא נתגלה. ○ ואל תתמה מזה, כי בודאי לא נתגלה עד דור האחרון אשר אנחנו בו היום. וסיוע לזה מצאתי בספר התיקונים וזה לשונו, אמר ליה אליהו לרבי שמעון, רבי רבי, כמה זכאה אנת דמהאי חבורא דילך יתפרנסון כמה עילאי עד דאתגלי לתתאי בסוף יומיא, ובגנייה וְשָׁבְתָם אִישׁ אֶל אֶחָתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשְׁבּוּ (כהר כה, י), עד כאן לשונו. הנה מבואר מכאן שהחיבור מהזוהר היה עתיד להיות גנוז, ובאותו הזמן יתהוו ממנו העליונים והם המלאכים, עד שיבא הדור האחרון בסוף הימים, שאז יתגלה לתחתונים, ובזכות העוסקים יבא משיח, כי אז תמלא הארץ דעה בסבתו, אשר זה תהיה סבה קרובה לכיאתו, וזהו שאמר ובגנייה וְשָׁבְתָם אִישׁ אֶל אֶחָתוֹ. עד כאן לשון ספר מנחת יהודה. [ועיין עוד שם (באות לו-לח)].

¹ התחדשות הדפוס היה במאה השלישית (שנות ר') לאלף הששי.

² עיין בשם הגדולים (מערכת ספרים, מערכת ד' אות ח) וז"ל: עיין מה שכתב הרב מהר"ם חאגיז ז"ל במשנת חכמים אות של"ב בענין אימתי נסדר ספר זוהר, והזהר מביא משניות וברייתות ותוספות. וכתב הרמ"ק ז"ל שהיו מימי קדם, והיו מדברות בלשון קצר, והרשב"י בדרושי מביא מהם עכ"ד. ונראה שהיו משניות וברייתות ותוספות בסתרי תורה גם כן, ואפשר שהיו בכלל הת"ר סדרי משנה שהיו מקדם קדמתה.

³ ועיין כל זה בדברי רבינו ביואל משה (ב, מה) וז"ל: שעיך המימרא מה שכתב הרמב"ם ז"ל וכו' הוא כמו שכתב הזוהר הקדוש וחכמי האמת. ואף שבודאי לא היה לפני הרמב"ם ז"ל אלו הספרים, אבל נמצאים מימרות בדברי הרמב"ם שלא נמצא להם מקור אלא בזהר הקדוש, ולכן יש אומרים שראה ספר הזוהר, אבל אין האמת כן, כאשר הוכיחו שהתגלות הזוהר היה הרבה שנים אחר פטירתו של הרמב"ם ז"ל. אבל הנראה בזה, כנודע שהיה לפני הרמב"ם ז"ל הרבה מדרשים שאין בידינו עכשיו, וזהו מסיבת המדפסים, והרבה מימרות שבזוהר הקדוש ומובאים גם במדרשים ע"י תלמידיו ותלמידי תלמידיו של רשב"י, ולזה מצא הרמב"ם ז"ל אותן המימרות במדרשים, ועכשיו אין בידינו אלו המדרשים ומוציא אותן רק בזהר הקדוש. וכמו כן נראה בזה שבודאי מצא הרמב"ם ז"ל באיזה מקום אותה המימרא.

וז"ל רבינו בס"ג ויקהל תשכ"ז: איך מוז זאגן אַן הקדמה, לכאורה דער רמב"ם האָט נישט געהאַט דעם זוהר הקדוש, אָבער ס'איז ידוע [אַז] אַסאַך מימרות איז דאָ אין רמב"ם וואָס מ'טרעפט עס נישט אין ערגעץ נאָר אין זוהר. ס'איז דאָ צווישן די מפרשים אַזעלכע וואָס זיי זאָגן אַז ער האָט געמוזט האָבן דעם זוהר. אָבער דער אַמֶּת, ס'זעט נישט אויס אַזוי, וואָרן בימיו איז נאָכנישט נתגלה געווען ספר הזוהר. נאָר אָבער, איך האָב געזאָגט פֿשֶׁט, אין יוֹאֵל מֶשֶׁה (שם) ברענג איך דאָך עס אויך, דער רמב"ם האָט געהאַט מדרשים וואָס אונז האָב מיר נישט. ס'איז ידוע [אַז] כמה מדרשים זענען געווען ביי די ראשונים וואָס [שפּעטער] ביי דעם [התחדשות חכמת] דפוס האָט מען עס נישט געדרוקט [נעד שנאבדו], און ס'איז געבליבן [כּהעלם מאתנו]. און דער זוהר הקדוש איז דאָך צוזאַמגעשטעלט פון מימרות פון תנאים ואמוראים, און אַסאַך מימרות פונעם זוהר טרעפט מען אין די מדרשים. [נעל כן הרמב"ם] ער האָט דאָס געקענט טרעפן אין אַ מדרש, די זעלבע מימרות וואָס שטייען אין זוהר. ס'איז דאָ אַסאַך אַזעלכע מימרות וואָס שטייען [בזהר מדברי התנאים ואמוראים]. איי ד'י' מימרא טרעפט מיר נישט [במדרש], דאָ איז [ווייל מ'האָב מיר נישט ד'י' מדרשים] אבל הרמב"ם היה לו אלו המדרשים, און ער האָט דאָס אַלעס געטראָפֿן שטיין [במדרש], דאָס איז בלי שום ספק, איבערדעם ברענגט ער די מימרות, דאָס איז מימרות פון חכמינו ז"ל וואָס אין זוהר הקדוש שטייט [אויך] אַזוי.

ועיין עוד בס"ג עקב תשט"ז וז"ל שם: דער רמב"ם האָט דאָך נישט געזען דעם זוהר, [נאָר] זעט אויס [אַז] אַסאַך זאכן הפנים האָט ער מִכֶּן געווען שיטת הרמב"ם לשיטת הזוהר, און על פי רוב קומט עס אויס אייניג. [צי ווייל] ער האָט עס מִכֶּן געווען בגדול ובגדול קדושתו, צי [ווייל] ער האָט געהאַט מדרשים פון די תלמידי רבי שמעון בן יוחאי, און דאָרט האָט ער געזען די בחינה.

זיינע פֿתָּבִים (של רשב"י) זענען געווען [אויך] מתלמידיו ותלמידי תלמידיו.

יא

אמנם האבן עזרא לכולי עלמא היה בקי בחכמת האמת, שנזכרים כמה סודות בדבריו, וכן ברמב"ן כתב כמה פעמים על דברי האבן עזרא שהם על פי סוד. ואם כן בודאי ידע האבן עזרא מכמה מימרות של רשב"י ותלמידיו, בדרך הסוד

[אמנם] ער דער אבן עזרא האָט אָבער געוואוסט פון די חֲכָמִי אָמֶת. אויפֿן רמב"ם איז דאָ דַּעוֹת צי ער האָט דאָס געוואוסט, צי ער געהאָט חֲכָמֶת האָמֶת. אָבער דער אבן עזרא האָט זיכער שוין געוואוסט [דערפון].
דער רמב"ן אַליין ברענגט דאָך אַזוי, כאַן רַמְז רבי אברהם סוד, כמה פעמים ברענגט ער [אויף] זאָכן וואָס דער אבן עזרא זאָגט [אז] ס'האָט נישט קיין פּלאַץ נאָר עַל פֿי סוד. דער רמב"ן אַליין^{כא} ברענגט דאָך פון אים זאָכן וואָס ער זאָגט [באבן עזרא] אַז ס'ליגט דערין אַ סוד, ער רופט עס אַן סוד גָדוֹל, אַזוי זאָגט ער אַליין.
[וממילא] האָט 'ער' [האבן עזרא] געהאָט מימרות פון רבי שמעון בן יוחאי^{כב}.
זיי זענען דאָס מְקוֹבֵל געווען אייביג .. [אף טרם שנתגלה הזוהר לרבים].

יב

והנה זה היה מקובל בידם, שיום ל"ג בעומר הוא יום הילולא דרבי שמעון בן יוחאי [ובו ביום גילה כמה סודות נוראות], ויש לומר שעליו רמז האבן עזרא במה שכתב בהיותך בן שלשים ושלש, והיינו כשיתגלה הסודות שגילה רבי שמעון בן יוחאי

האָבן זיי דאָך געוואוסט [דאָס אויך] אַז רבי שמעון בן יוחאי, דער יום טוב פון רבי שמעון בן יוחאי, איז דאָך ל' ג' בַּעֲמֹר.
[וממילא] דעס האָט דער אבן עזרא געזאָגט, כְּשֶׁתִּגִּיעַ לְבֶן שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ, ווען דו וועסט צוקומען צו דעם ווען ס'וועט נִתְגַּלֶּה דער בֶּן שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ, דער זוהר הקדוש וואָס ער שטאַמט פון ל"ג בַּעֲמֹר, דעמאָלטס תִּדְעָנָה, דעמאָלטס וועסטו וויסן דעם סוד פון שְׁעֵיר הַמִּשְׁתַּלַּח [וכמובא לעיל סודו בשם הזוהר].
אַזוי זעט אויס.

יג

חקדמה לקושיא ג-ה

איתא במדרש פרשת וישלח, דעם הארץ אחד אמר לרבי הושעיא, אם אומר לך דבר טוב תאמרנה בשמי, ואמר לו כי כל אותן הדורות שנתן יעקב לעשו, עתידין אומות העולם להחזירין למלך המשיח לעתיד לבא. דכתיב מְלָכֵי תְּרִישִׁישׁ וְאַיִים מִנְּחָה יִשְׁכְּבוּ. אמר לו ר' הושעיא, מלך טבא אמרת, ומן שמך אנא אומר לך קען זיין, ס'איז דאָ אַ מדרש [אין] פרשת וישלח^{כא}, - איך האָב עס שוין אַמאָל געזאָגט^{כב} - ס'איז דאָ אַ מדרש, עֲמָא דֶּאֱרֵעָא חַד, אָמַר לוֹ לְרַבִּי הוֹשַׁעְיָא, אַן עִם הָאָרֶץ

^{כא} ולדוגמא עיין ברמב"ן בלק (מב, כא): שְׂבָעָה מִזִּבְחָת. רַמְז בזה רבי אברהם סוד עֲמוּק. - וברמב"ן עקב (יא, כב): וּלְדִבְקָהּ בּוֹ. אמר רבי אברהם, בסוף, והוא סוד גָדוֹל.
^{כב} ועיין באבן עזרא שמות (ג, טו) מה שהאריך בענין סודות השמות. וע"ע שם בפרשת בראשית (א, כו, ג, כד), כי תשא (לג, כא), אמור (כג, כד), ועוד.

^{כג} קל וחומר ממה שביארנו בענין הרמב"ם, שראה מאמרים מתלמידי רשב"י במדרשים נכלים. וכל שכן האבן עזרא שראה גם בכתבי נסתרות דברים המקובלים מפי רשב"י ותלמידיו. ואולי ידע גם מהזוהר כשעדיין היה בסוד, טרם שנתגלה.

^{כד} בבראשית רבה וישלח (עח, יב): חַד עֲמָא דֶּאֱרֵעָא אמר ליה לרבי הושעיא, איך אמרת לך חדא מילתא טבא, אַתְּ אמרת בצבורא מן שמי, אמר ליה מה היא, אמר ליה כל אותן הדורות שנתן אבינו יעקב לעשו, עתידין אומות

הָאָט געזאָגט פֿאַר רבי הושעיא, אָמִינָא לָךְ מִילְתָּא טָבָא, אִיךְ וועל דיר זאָגן אַ גוטע זאך, וְתִמְרִיהָ דו זאָלסט עס איבערגעבן מִשְׁמָאִי, זאָלסט עס נאָכזאָגן פון מיינעט וועגן.

הָאָט ער געפרעגט וואָס איז דאָס, שטייט דאָרטן [שאמר לו] די דורונות וואָס ער האָט געשיקט יעקב אבינו [לעשו], כָּל אוֹתָן הַדּוּרונות עֲתִידִין אומות העולם להחזירם לְמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, שנאמר (תהלים עב, י) [מְלִכִי תְּרַשִׁישׁ וְאִיִּים מִנְּחָה יִשְׁיבּוּ] מְלִכִי שְׂבָא וְסָבָא אֶשְׁכֵּר יִקְרִיבוּ, לא כתיב 'יְבִיאוּ' לו, אלא 'יִשְׁיבּוּ' [מלשון החזרה], צו ווייזן דאָס. האָט אים רבי הושעיא געזאָגט, מְלָה טָבָא אָמַרְתָּ, ואדרוש [לה] מִן שְׁמֶךָ, אִיךְ וועל עס נאָכזאָגן פון דיין נאָמען.

יד

קושיא ג

וביפה תואר דקדק, דלכאורה מילתא זוטרתי סבוכ דורון כזה אצל מלך המשיח

ג) מילא וואָס ער דער יפה תואר פלאָגט זיך^כ אויף די דורונות אָליינס, איז דען דאָס זאָא 'געשעפט', ווען דער מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ וועט דאָך שוֹלֵט זיין און אַלע אומות האָבן געמוזט ברענגען [ולהכנע אליו], אַלע אומות וועלן קומען און זיי וועלן ברענגען דורונות [חדשות. וכי זה] 'אַ געשעפט' אַז זיי וועלן צוריקברענגען [דורונות ישנות].

טו

קושיא ד

ועוד קשה מה שאמר הלשון כל 'אותן' הדורונות עתידין

להחזיר, וכי הם אותן דורונות עצמן, והלא במקומם יתנו אחרים

ד) און דערנאָך [קשה, דהלא] זיי וועלן דאָך נישט ברענגען דעס, דעס וואָס עֶשָׂו האָט דעמאָלטס באַקריגן. [וואָרן] דעמאָלטס [לעתיד, הרי אותן הבהמות ששלח יעקב לעשו] דעס וועט דאָך נישט לעבן ביז דעמאָלטס. [וואס כן] נו וואָס זאָגט ער עפעס דאָ כָּל 'אוֹתָן' הַדּוּרונות. [והיה לו לומר סתם] זיי וועלן דורונות [חדשות] צוריקברענגען [נגד חשבון הישנות. אָבער די] אַלטע דורונות קען מען נישט צוריקברענגען. וואָס זאָגט ער עפעס כָּל 'אוֹתָן' הַדּוּרונות.

טז

תירוץ הנור הקודש - על קושיא ג

דער נזר הקודש זאָגט דאָ^{כז}, אַז גאָר [אז] ס'איז אַ סִּמָּן געווען [הדורונות ששלח יעקב לעשו] אויף לעתיד [בזמן הגלות, אויף] די אַלע מַסִּים [וארנוניות שילקחו הגוים מבני ישראל]. דאָס אַלעס האָט ער שוין מִרְמָז געווען מיט דעם.

העולם להחזיר למלך המשיח לעתיד לבא. מאי טעמיה, מְלִכִי תְּרַשִׁישׁ וְאִיִּים מִנְּחָה יִשְׁיבּוּ (תהלים עב, י) 'יְבִיאוּ' אִין כתיב כאן, אלא 'יִשְׁיבּוּ'. אמר ליה, חֲזִיף מְלָה טָבָא אמרת, וּמִן שְׁמֶךָ אָנָּה אומר לָהּ. ^{כז} וְעִינֵי בּוֹה גַם בְּדַבְרֵי יוֹאֵל וִישָׁלַח (עמוד קיא, ד"ה ומ"ש), מְלִיל שֶׁב־ק וִישָׁלַח תִּשְׁכַּח.

^{כח} ביפה תואר (על הב"ר שם): כָּל אוֹתָן הַדּוּרונות. ואם תאמר אף כי כל אחד מהאומות יביא כזאת, מילתא זוטרתי היא לגבי מלך המשיח. ועוד מאי 'כל' אותם הדורונות, לימא 'הדורונות האלו'. ויש לומר, דלִקְמָן (בב"ר עה, טו) אמרינן דכל ט' שנים היה מכבדו באותן דורות. ועל זה אמר כאן, כי 'כל אותן הדורונות יחד' יביאו למלך המשיח, בכל יום, כל אחד מהאומות.

^{כט} בנור הקודש (על הב"ר שם): כָּל הַדּוּרונות שנתן אבינו יעקב. נראה לך הענין, על פי מה שכתבתי לעיל דדורונות

און דאָס מיינט מען דאָ [במדרש, שעתידין להחזיר כל אלו לעתיד לבא. והוא ודאי חשבון ודבר גדול, ומיישב בזה קושיית היפה תואר. - ועל כל פנים אף אנן נימא בה מילתא לדרכינו].

יז
קושיא ה - מתוך הדרוש

(ה) [גם צריך ביאור עוד, מדוע ביקש העם הארץ שיאמרו זאת בשמו דייקא, וכן השיב לו רבי הושעיא שהוא יאמר זאת בשמו].
(התירוץ בדברי רבינו, באות לג)

יח
הקדמה א - לישוב קושיא ג-ה
בילקוט ראובני מובא כי עשרים תישים ששלח יעקב לעשו,
היו לתשלום שעיר המשתלח של העשרים שנה שהיה בבית לבן

נאָר קען זיין, אין ילקוט ראובני פרשת וישלח^{יז} זאָגט ער, [אויף דעם וואָס] יעקב אבינו האָט געשיקט עֲשָׂרִים תִּשְׁעִים, זאָגט ער, ווייל אַרום צוואַנציג יאָר איז ער געווען בְּבֵית לָבָן, [און] די אַלע יום כִּפּוּרִים וואָס ער איז געווען בְּבֵית לָבָן, האָט ער נישט געשיקט קיין שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח. [ווען] ער איז ביי לָבָן געווען, דאָרט האָט ער דאָךְ נישט געהאָט, האָט ער נישט געשיקט קיין שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח. [ולכן] האָט ער אים אָפּגעשיקט די צוואַנציג שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח'ס, איבערדעם זענען געווען [סכום התיישים עשרים דייקא], אויף דעם האָט ער געשיקט די תִּשְׁעִים.
[ונמצא בדורות ששלח יעקב לעשו] האָט ער אים געשיקט די עֲשָׂרִים תִּשְׁעִים, דאָס איז אַקעגן דעם שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח.

יט
וכן משמע בוהר הק' שענין הדורות ששלח יעקב לעשו, היו כבחירת שעיר המשתלח לעולם איז אָזוי.

אין זוהר הקדוש^{יח} שטייט טאקע דאָס לשון דאָרטן, [אויפן פסוק] הֵן עָשׂוּ [אָחִי] אִישׁ שְׁעִיר וְאֹנְכֵי אִישׁ חֶלֶק' [תולדות כז, יא], [דעשו נקרא] אִישׁ שְׁעִיר, [ווייל] ער איז פון דעם, פון דעם שְׁעִיר, ער שטאַמט פון דעם [דמההוא סטרא קאתי עשו]. וְאֹנְכֵי אִישׁ חֶלֶק', פִּי חֶלֶק' ה' עֲמֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נִחְלָתוֹ' [האזינו לב, ט].
[אָזוי] שטייט דאָךְ אין זוהר הקדוש טאקע דאָ [בפרשת אחרי].

איז דאָס אויך - זעט עפעס אויס - עפעס ווי אַ רָמָז אויף דעם [שענין הדורות ששלח לעשו, הן רמז לבחירת שעיר המשתלח, וכעין דברי הילקוט ראובני].

הללו היו סימן למסים וארגוניות של בניו לעתיד, כי יעקב מחל לו חלק שְׁלָתוֹ בעולם הזה, להיות לו לבד הברכה, וכלפי זה היה [נדצ"ל יהיה] ליעקב וורעו הברכה לעתיד לימות המשיח. וכבר נתבאר לעיל פרשה ס"ג סימן י"ד שענין חליפין זה נעשה על ידי מכירת הבכורה, וגם שאר כל העכו"ם נכללו עמו במכירה זו, בהיות כולם נאחזים בשרשו, עיין שם. ואם כן מהאי טעמא עתידין להחזיר דורות כאלו לימות המשיח. ובכן סרו תלונות היפה תואר, עיין שם.

^{יז} בילקוט ראובני וישלח (את מב): עֲזִים מֵאֲתִים וְתִשְׁעִים עֲשָׂרִים, רַחֲלִים מֵאֲתִים וגו'. יעקב שלח לְעֵשׂוּ עֲשָׂרִים תִּשְׁעִים, כי בכל שנה צריכין ישראל לשלוח שעיר אחד לעזאזל, והוא עכב כ' [שנה] בבית לבן ולא שלח כלום לעזאזל ס"מ שָׁרָו של עָשׂוּ, לכן שלח לו בפעם אחד עשרים תישים. גלי רזיא.

^{יח} בוהר הק' אחרי (דף סד.). והובא לשונו לעיל (בהערה יא).

ב

הקדמה ב - לישוב קושיא ג-ה

והנה על הדורון של שעיר המשתלח נתנו עליו כל עונות בני ישראל

יהיה איך שיהיה, נאָר לאָמיר נאָר זען.

אויף דעם שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח האָט מען אַרױפֿגעגעבן אַלע עֲוֹנוֹת, און דאָס איז געוועזן אַ דוֹרֶן [לשרו של עֶשָׂו], און מיט דעם [שׂיחָדוֹ אוֹתוֹ].

(ההמשך בהקדמה ב לישוב קושיא ג-ה, באות כח)

כא

קושיא ו

נאָר אַ פֿלאַ איז, מילא די תורה הקדושה איבעראַל זאָגט נישט קיין טַעם [על המצות, וכל המצות] אַלדינגס איז דאָך לְמַעַלָּה מִן הַשֶּׁכֶּל. [אַבער] דעסטוועגן זוכט מען אייביג טַעמים, פאַרשידענע, פילע טַעמי הַמִּצְוֹת שטייט אין די ראשונים^{כט}.
און ווילאַנג [שמיסד הטעם על הקדמות אמיתיות על פי התורה] - בעצם אפילו [דעס] וואָס ס'שטייט [שוין טעמים] אין דברי קבלה - .. מ'מעג זאָגן טַעמים פֿשוּטים אויך.

כב

כל סדר עבודת יום הכיפורים הוא גזירת הכתוב להיות על סדר זה דוקא. וחיוגן בסדר העבודה, כי הגורל וקריאת שם על שני השעירים היה צריך להיות עוד קודם שחטת הפר וכל עבודת הפר

קען מען זאָגן.

דאָ [בסדר עבודת יום הכיפורים] איז דאָך אַלעס אַ גִּזְרֵית הַכֶּתוּב.

[ווי] די משנה זאָגט^ל [אז] טאַמער מ'איז מְשַׁנֶּה דעם 'סִדָּר' פון די עֲבוֹדוֹת [שהם] פֿבִּגְדֵי לְבָן^{לא}, פון פריער אויף שפּעטער, איז מען נישט יוצא, [לפי] שנאמר 'חֻקָּה'^{לא}.

איז געווען דאָרט תִּיכָף [דער גורל השני שעירים, מידבתחילת העבודה].

קודם דעם ערשטן יִדּוּי פון זיך [מה שהתודה עליו ועל ביתו] זאָגט ער אויפן פֿר, און [תיכף נאָכדעם, נאָך] איידער ער איז מְקַרֵּיב די קְטוֹרֶת [והוא מְזַה] די הִזְיוֹת [שלאחר שחטת הפר], און [נאָך איידער] די יִדּוּי שְׁנֵי אויף די כֹּהֲנִים [שקודם שחטת הפר], קוֹדֵם וואָרפט מען גוֹרֵל, און מ'שטעלט אַרָאפֿ [חי] דעם שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח [און] מ'בינדט אים אַ שטריק [על ראשו לסימן, און] מ'איז מְתַנְּדָה [יִדּוּי שְׁנֵי] אויפן שֶׁבֶט, - און אויפן פֿלֵל יִשְׂרָאֵל,

^{כט} וכגון בספר החינוך, ועוד.

^ל במשנה יומא (דף ס:). כל מעשה יום הכיפורים האמור על הסדר [פירש"י: במשנתנו], אם הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום.

^{לא} כמבואר בגמרא יומא (שם): תנו רבנן, כל מעשה יום הכיפורים האמור על הסדר, אם הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום. אמר רבי יהודה, אימתי, בדברים הנעשים בבגדי לבן מבפנים [פירש"י: לפני ולפנים], אבל דברים הנעשים בבגדי לבן מבחוץ [כגון הגרלה וידיו ושפיכת שירים, וכל מתנות הפרוכת ומזבח הזהב], אם הקדים מעשה לחבירו מה שעשה עשוי [אם הקדים להן דבר מאוחר אין אלו מעכבין עליו לפוסלו, אבל בשחיטה ובחפינה מודה הוא, דצורך פנים כפנים דמי]. רבי נחמיה אומר במה דברים אמורים בדברים הנעשים בבגדי לבן בין מבפנים בין מבחוץ, אבל בדברים הנעשים בבגדי זהב מבחוץ [כגון אֵילוֹ ואליל העם, שהקדים להן הוצאת כף ומחתה] מה שעשה עשוי. ◦ אמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו, וְהִזְיָה זאת לָכֶם 'לְחֻקָּה' עוֹלָם וגו' אַחַת בְּשַׁנָּה [אלמא כי כתיב חוקה לעיכובא, אחת בשנה כתיב], רבי יהודה סבר מקום שמתכפרין בו פעם אחת בשנה [אמקום שכפרתו אחת בשנה כתיבא חוקה, אבל אהיכל ואעזרות, אפילו דברים הנעשים בבגדי לבן שאין כפרתן כהן גדול אלא אחת בשנה, לא כתיבא חוקה, ורבי נחמיה סבר דברים המתכפרין בהן פעם אחת בשנה [בין אמקום בין אבגדים] וכו'] (עיי"ש עור).
ולשון 'חֻקָּה' כן הוא בגמרא מנחות (כו:): שני שעירי יום הכיפורים מעכבין זה את זה, 'חוקה'. ופירש"י: במעשה יום הכיפורים כתיב חוקה, באחרי מות (טז, לד) וְהִזְיָה זאת לָכֶם 'לְחֻקָּה' עוֹלָם וגו', וחוקה עיכובא.

'שפעתער' זאָגט ער ייִדוי (שלישי) אויפן כָּלל יִשְׂרָאֵל (על השעיר המשתלח קודם שדוחהו מן ההר) - (ועכ"פ עתה טרם שחיטת הפר מתְוֹדָה שנית) אויפן שֵׁבֶט, און מ'שְׁחַט פָּרוֹ, דעם פֶּרֶ, - און מ'מֵאכֵט (שפעתער) מ"ג הַזֵּיזוֹת^{לב} (עם דם הפר ודם השעיר של שם), - און מ'איז מִקְטִיר די קְטוֹרֶת בִּפְנֵים (בין שחיטת הפר והזיית דמו).

(ולאחר גמר עבודת הקטורת ומ"ג הזיות) דערנאָך גייט מען, צום לעצטן גייט מען צוריק צום שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, און מ'טוט אויף לְמַעֲשֶׂה (עם המשתלח). ער לייגט אויף אים אַרויף די עֲוֹנוֹת, און ער שיקט אים אַוּוּעַק לְעֲזָאזֵל, און ער זאָגט כֹּף יִמְחוּ עֲוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל, די גאַנצע מַעֲשֶׂה.

נאָר דער גוֹרֵל איז 'פריער' שוין (געווען, עוד טרם שחיטת הפר).

כג

ולכאורה למא הצריכה תורה להקדים גורל השעירים קודם עבודת הפר, ולא סגי להגדיל קודם עבודת השעיר הפנימי

ו) לכאורה דער גאַנצער ענין (פונעם גוֹרֵל) איז לכאורה נישט קיין נִפְקָא מִינָה (נאָך אויף דעמאָלטס, נאָר אויף שפעתער).

'אָזוי' (בשאר הדברים) איז דאָך מְסוֹדֶר (לפי צורך העבודה) די גאַנצע [עבודה, לפי סדר הצריך. מתחלה] די עֲבֹדָה פִּונעם פֶּר, און די עֲבֹדָה פִּונעם שְׁעִיר (של שם), ביז מ'מישט עס צוזאַם [און] מ'שפריצט אויפן מִזְבֵּחַ (הפנימי).

[אבל על הגורל צריך ביאור הקדמתו לעבודת הפר, דהלא היה באפשר כן] זאָל מען 'נאָכדעם' גורל וואַרפֿן (לאחר גמר שחיטת הפר והזייתו, קודם שחיטת שעיר הפנימי, ולבסוף רואין כן מ'וואַרפט 'אָנפאַנג' דעם גוֹרֵל, און דערנאָך מיט 'אים' טוט מען גאַרנישט [דערווייל]).

כד

ישוב קושיא ו

אמנם הנראה בזה, כי זה גופא כבר הוא שוחד לו, מה שקראו שם על שעיר המשתלח שהוא לעזאזל. ולכן יש לעשות הגורל ולקרוא שם להשעיר לעזאזל, עוד מרם עבודת הפר. שבוה יושחק המקטרג אף מתחילה בשעת עבודת הפר

(נאָר) זעט עפעס אויס, אַז מ'רופט, איינמאַל מ'איז קוֹרָא [שם עליו], מ'רופט אים אָן מיטן נאָמען אַז ער איז אַ שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, איז עס 'שוין' אַ דוֹרוֹן פֶּאַר די סטרא אחרא, [אפילו] איידער מ'טוט נאָך עפעס, מ'האָט נאָכנישט אַרויפגעלייגט קיין עֲוֹנוֹת אויף אים, מ'האָט נאָכנישט מתְוֹדָה געווען, מ'האָט אים נאָכנישט אַוּוּעַקגעשיקט, [וורק] מ'האָט נאָר קוֹרָא שֵׁם געווען, באַלאַנגט ער [שוין] אַהין. [ולכן בטרם התחלת כל עבודה מטילין הגורל, וקורין שם על השעיר המשתלח שהוא לעזאזל, כדי שלא יקטרג בשעת עבודת הפר].

כה

ורואין מזה מוסר השכל, לענין מי שנמנה לחברה כזה של בנופיית רשעים או מינים, דאף אם לא עשה עדיין שום דבר כמעשיהם, מ"מ בקריאת שם לבד שהוא נמנה בחבורתם, כבר נתן בזה מתנה וקורת רוח להסמא אחרא

פון דעם זעט מען, [כי] אַז מ'גייט אַריין אין אַ חֲבֵרוּתָא אַריין פון [אנשים שאינם

^{לב} כמו שחושב הרמב"ם (עבודת יו"ט ג, ה) וז"ל: ומזה מדם שניהן ביום הזה ארבעים ושלש הזיות, ואלו הן. מזה תחילה מדם הפר שמונה הזיות בקדש הקדשים בין בדי הארון וכו' אחת למעלה ושבע למטה וכו', ואחר כך מזה מדם השעיר בין בדי הארון שמונה אחת למעלה ושבע למטה וכו'. וחזור ומזה בהיכל על הפרוכת מדם הפר שמונה, אחת למעלה ושבע למטה וכו', וחזור ומזה מדם השעיר כן על הפרוכת שמונה הזיות אחת למעלה ושבע למטה וכו'. ואחר כך מערב שני הדמים דם הפר ודם השעיר, ומזה משניהם ארבע הזיות על ארבע קרנות מזבח הזהב שבהיכל, ושבע הזיות על אמצעו של מזבח זה.

הגונים), מ'גייט אריין, און ס'איז נאך איידער [שעושים איזה דבר], מ'דארף נישט טון קיין עונות, מ'דארף גארנישט, [רק] ווען מ'איז נאך קורא שם, ער איז קורא שם [אז] מ'איז א 'הבר' פון א הברה פון מינות לא עלינו, - אזוי ווי די אלע [חבורות], איך דארף דאך נישט אויסצורעכענען וויאזוי ס'איז היינט, - אפילו מ'טוט גארנישט, מ'טוט גארנישט קיין עברות, אבער איז מען שוין אינעם 'גורל' אויף לעזאזל, ס'איז שוין אויף אים 'גערופן דער נאמען'.

דאס איז דער אמת. אפילו ער דארף נאכנישט [האבן געטון גארנישט], ער דארף נאכנישט טון קיין עברות, ער האט נאכנישט געטון גארנישט, ער איז נאכנישט געגאנגען [און] ער איז נאכנישט צוגעקומען, ער איז נאכנישט, ס'איז נאך גארנישט 'געשען'. ס'איז נאך גארנישט געשען, נאך ער האט זיך 'אזא נאמען' געגעבן אז ער איז פון 'די', רחמנא ליצלן פון דעם מין, ער האט שוין א נאמען געגעבן אין בית המדרש^ל. דאס איז עס שוין פאר זיי א דורון, דאס איז שוין א מתנה, ס'איז שוין א דורון פאר די סטרא אחרא, [אפילו] מ'האט זיי נאך גארנישט געגעבן.

כו

[ולכן הכהן גדול לאחר עשיית הגורל וקריאת שם המשתלח] האט מען שוין געקאנט 'אנהייבן' דעמאלטס די עבודה, און די קטורת. [וויבאלד] 'ער' [השטן] האט שוין געוואוסט [אז] ער האט א דורון.

כז

נאך וואס דען, מ'דארף דאך [נאך] אויספירן דעם דורון בשלימות, איז טאקע והתודה עליו את כל עונת בני ישראל, לייגט מען אויף אים ארייף אלע עונות בני ישראל, אזוי ווי ס'איז טאקע^ל ..

[אבער] קודם ער נעמט עס אן גרינגער, ער נעמט עס אן [קודם דערווייל], ביז ס'ווערט דערנאך געטון למעשה, [אז] למעשה ווערט עס אויסגעפירט.

כח

המשך הקדמה ב - לישוב קושיא ג-ה

יהיה איך שיהיה, [הכהן איש עתין] ער האט איבערגענומען דעם שעיר המשתלח [לאחר גמר עבודות הכהן גדול בפנים, והוא סמך והתודה עליו] און ער האט אוועקגעטראגן אלע עונות בני ישראל [וכדלעיל באות כ].

כט

ידוע דברי הקדושת לוי במעם שיום א' סוכות נקרא ראשון לחשבון עונות. כי בר"ה ויום כיפור עשו רק תשובה מיראה, והודוונות נעשו רק לשננות, ואין רוצין אף בחשבון השננות. אבל בסוכות עושין תשובה מאהבה והודוונות נעשים בזכיות, ולכן חוזרין ומחפשיין אחר חשבון העונות, כדי להגדיל חשבון הזכיות
נו, ס'איז ידוע וואס דער קדושת לוי זאגט^ל, פארוואס אין סוכות [שטייט] (אמור כג, מ) ולקחתם לכם ביום הראשון, לחשבון עונות^ל.

^ל מליצה, כלשון שאומרים על אחד אם כבר קרא שם לבת.

^ל שלולי השטן זה היצר הרע לא היו בני ישראל חוטאים.

^ל בקדושת לוי (פרשת האזינו) : דאיתא (בתנחומא, ומובא להלן) ולקחתם לכם ביום הראשון, וכי ראשון הוא וכו', אלא

ווייל אין ראש השנה און יום כפור, איז תשובה מירא, ס'איז זי הייבן, איז עס זדונות פשגגות.

[אבער] סוכות איז דאך די טעג פון אהבה, ס'איז דאך אויף שמחה, מיט מצות סוכה, און לולב. נו, דורך תשובה מאהבה ווערט דאך זכיות.

[וממילא] יום כיפור איז בעסער לא יזכר ולא יפקד [חשבון העונות], אז מ'זאל נישט געדענקען די עונות, [ואדרבה] מ'ווערט זיי פטור, לא יזכר ולא יפקד.

[אמנם בחג הסוכות] אז זיי ווערן שוין זכיות, דעמאלטס 'זוכט' מען דאך די עונות, וויל מען שוין האבן די עונות, [שהרי] ס'ווערט דאך זכיות, נו איז שוין ראשון לחשבון העונות, 'לחשבון', [ווייל] מ'זוכט די עונות.

אזוי זאגט דער קדושת לוי, כידוע.

ל

ועל דרך זה יש לומר בענין העונות שניתנו על ראש שער המשתלח בכל הדורות, כי לעתיד לבא כשיזכו כל ישראל לתשובה מאהבה, שוב יחפשו אחר כל אותן העונות, כי יתחפכו כולם לזכיות, וירצו לחזור ולשלם מהסמרא אחרא, כדי לזכות בהם.

[והנה] דא איז דאך אזוי.

מ'האט ארויפגעלייגט אלע עונות אויפן שער המשתלח, און דעס איז דאך א דורן לעזאזל, פאר די סטרא אחרא.

[אבער] דער אמת איז, לעתיד וועט דאך זיכער 'יעדער' טון תשובה מאהבה, דער תכלית איז דאך די תשובה^ל [דלעתיד], דעמאלטס ווען ס'וועט אראפקומען די קדושה, מיט דער השפעה, מיט די שמחה.

ווער ס'וועט דאס אנקוקן, ווער ס'וועט דאס זוכה זיין צו זען .. [זוכה לגדול] אהבה צו השם יתברך, [און] מ'וועט טון תשובה מאהבה.

[וממילא] וועט פון די אלע, פון די אלע עונות, ווערן זכיות.

ראשון לחשבון עונות. שלכאורה אין לו ביאור, כאשר האריכו למענינים המפרשים הקדמונים. ○ והנראה, כי באמת נכון הדבר שבימים האלו מראש השנה עד יום הכפורים כל איש ואיש בודאי ענינו פקחות על כל דרכיו לשלם אל ה', איש לפי שכלו היחולל, ולפי מדריגתו מיוחד ה' ומהדר גאונו בקומו לשפוט הארץ, כי קרוב יום ה' ומי יכול להצטדק בדין, ומי הגבר אשר לא יירא ואיזהו נפש אשר לא תענה כי יבא להיות נשפט לפני שופט כל הארץ על כל מעשיו, הלא ה' יתברך על דבר ה' יעשה בפרסם ה' שכלו לתקן את אשר ענת, והתשובה נקרא תשובה מיראה. ○ ואחר יום הכפורים [ביום חג הסוכות] כשעוסקין במצות סוכה ולולב וד' מינים, וצדקה כיד ה' הטובה, בנדבה וחובה, לעבוד את עבודת ה' בשמחה וטוב לב, אזי התשובה הזאת תשובה מאהבה. ○ וידוע מאמר חכמינו ז"ל [יומא פו:] ומובא להלן] שעל ידי תשובה מיראה הזדונות נהפכו לשגגות, ועל ידי תשובה מאהבה הזדונות נהפכו לזכיות כאשר איתא שם. והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו הרוצה בתקנות השבים לפניו באמת ובאהבה וכו', על כן בחג הזה שאנו באים לחסות בצל ש-די על ידי מצות ומעשים טובים מאהבת השי"ת, אז מונה העונות לידע כמה מצות יהיה חילוף העונות. מה שאין כן עד סוכות דהוא מיראה, אזי לא ימנה כלל, שעדיין הם שגגות. אמנם בסוכות שאז הוא מאהבת ה' אז השי"ת מונה וסופר העונות כדי שיתחפכו לזכיות ויהיו מליצים טובים על ישראל. והוא פירוש ראשון, הוא שנקרא החג הזה ראשון, כי לו משפט להקרא ראשון על שיש בו מעלות חשבון העונות. ואזי הוא משפיע לנו טובה וברכה, כאשר רצונו יתברך להשפיע תמיד וכו'.

^ל כמבואר בתנחומא אמור (סימן כב): וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן. וכי ראשון הוא, והלא ט"ו יום הוא, וְאֵת־אִמְרַת בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן, אלא ראשון הוא לחשבון עונות. [והובא זה גם בטור (א"ח סימן תקפא)].

^ל כמבואר בגמרא יומא (פז): אמר ריש לקיש, גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות, שנאמר וכו'. איני, והאמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות, שנאמר וכו'. לא קשיא, כאן מאהבה, כאן מיראה.

^ל עיי' באורך ביואל משה (א, מא), ועוד.

לא

נו פֿאַרוואָס זאָל מען דאָס איבערלאָזן דעמאָלטס 'דאָרטן' [על ראש השעיר], וועט דאָך דעמאָלטס וועט דאָך זיכער זיין א 'הַשְׁבּוּן' עֲוֹנוֹת, מ'ברויך עס 'האָבן' די אַלע עֲוֹנוֹת, ווייל ס'וועט דאָך זיין דערפון מַצּוֹת. [וממילא] פֿאַרוואָס זאָל מען דאָס לאָזן 'דאָרטן', ביי 'אים' איז דאָך נישט גוט.

לב

ישוב קושיא ג-ד

וזה שאמרו במדרש דכל אותן הדורות ששלח יעקב לעשו, ונכלל בזה גם כל הדורות של שעיר המשתלח ששלחו לשרו של עשו בכל הדורות, עתידין האומות להחזיר כולם לעתיד לבא, לפי שאז יתהפכו לזכות, ושוב ירצו בהם בני ישראל ויחפשו אחריהם. ומהסמרא אחרא לא יתייראו עוד, כי רוח הטומאה יעביד מן הארץ, ולא יצטרכו עוד לשחרם

איבערדעם זאָגט דאָרט דער מדרש, פֿל אותן הדורות [ששלח יעקב לעשו עתיד להחזיר לישראל].

ווען 'ער' האָט אים געשיקט די דורות האָט ער [דאָך] אים געשיקט אַ שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח [ונרמז בו גם מה ששלחו אחר כך שעיר המשתלח בכל הדורות, והשעיר המשתלח לדורות] דאָס איז דאָך געווען פֿיל מיט עֲוֹנוֹת. וואָס איז דען די דורות, נו אַוודאי נאָר עֲוֹנוֹת. [אמנם לעתיד הם יתהפכו כולם לזכיות].

און דעם זענען די דורות [שעתידין להחזיר] ווען מָשִׁיחַ וועט קומען, טאָקע די עֲוֹנוֹת. דעם זאָגט דער מדרש, ס'שטייט נישט [אז] די סְטָרָא אַחְרָא וועט עס 'ברענגען' [דורות חדשות], נאָר ס'שטייט 'יְשִׁיב', ס'וועט זיין מְנַחֵה 'יְשִׁיבו', זיי וועלן 'צוריקברענגען', די אַלע עֲוֹנוֹת וועט מען צוריקברענגען, און ס'וועט זיין אַ דורון [למלך המשיח, ועל זה נאמר מְנַחֵה] 'יְשִׁיבו'.

אַזוי זענען דאָך, דאָס אַלעס איז דאָך דורות [ששלחו ישראל להם], דער גאַנצע שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח [ששלחו] בְּכָל דּוֹר וָדוֹר. [ולעתיד כשיזכו לתשובה מאהבה] וועט מען שוין זען [דאָס] אַלעס צוריק צו ברענגען, דאָס וועט מען נישט 'לאָזן' [בלייבן] ביי אים.

מ'וועט [דעמאָלטס] שוין נישט מוֹרָא האָבן פֿאַר אים, פֿאַר קיין קטרוג. מ'וועט [אים] שוין נישט ברויכן געבן קיין מַתָּנוֹת, איך ברויך נישט דאָס [מער. ואדרבה] מ'וועט דאָס אַלעס צוריקנעמען, און פון דעם אַלעמען וועט ווערן זְכוּיוֹת.

לג

ישוב קושיא ה

וכדי שלא נימא דרך החמאים דקום של צדיקים וחסידים יבקשו אחריהם לעתיד, לזה ביקש העם הארץ שיאמרו דבר זה משמו, להודיע בזה כי אף העונות של עם הארץ ופשוטי העם, שהם עונות גמורים, גם הם יתהפכו לזכיות לעתיד לבא, ולכן עתידין האומות להחזיר לישראל

דאָס קען זיין, [פֿאַרוואָס] דער עַם הָאָרֶץ האָט געזאָגט פֿאַר רבי הושעיא, דעם מוזטו דערציילן פון מיר.

לד

[דהנה] לעולם אַז זיי וועלן ברענגען אַלע זְכוּיוֹת, וועט מען זאָגן, אַוודאי, פון רבי הושעיא'ס עֲוֹנוֹת, טאָקע פון 'דעם' וועט זיין זְכוּיוֹת. [אמנם] וואָס האָב מיר 'אונז' פון דעם אָבער, אָנשִׁים פֿשוּטִים וואָס זענען אָמְת'דיג פֿיל מיט עֲוֹנוֹת, איז וואָס, ווער ווייסט צי פון 'דעם' קאָן אויכעט ווערן זְכוּיוֹת?

[ולכן אמר לו] די אגדה פון דעם, זאלסטו זאגן פון 'מיינעט' וועגן, פון אן עס הארץ'עס נאמען. [שהרי] אן עס הארץ, דער האט דאך יא עונות, און אפילו 'דער' האט דאס געזאגט, אז ס'וועט שוין צוריקקומען צו אים.

לה

האט ער געזאגט מלתא טבא [אמרת], דו האסט געזאגט א גוטע זאך, [און] איך וועל עס טאקע זאגן פון 'דיין' נאמען. דעס איז טאקע, ס'פאסט טאקע אזוי [אז] מ'זאל עס זאגן משמך, אז דאס וועט אזוי זיין, אז [אפילו] 'דאס' וועט זיין 'ישיבו'.

לו

ישוב קושיא א

וכל זה כבר ראה משה רבינו מתחילה, בשעה שנאמר לו הפסוק וְהִתְנַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, ולכן אמר על זה מִזְמֹר לַתּוֹדָה, כי לעתיד יביאו קרבן תודה לתת הודאה ושבח לה' על מה שיחזירו לנו כל אותן הדורות וחיות החדשות

און משה רבינו האט דאך געזען עד סוף כל הדורות, [איבערדעם ווען] ער האט געזען דעם וְהִתְנַדָּה עָלָיו [אֶת כָּל עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל], ווען דער בורא כל עולמים האט געזאגט פאר משה רבינו 'שרייב' [דעם פסוק], האט ער דאך אלעס געזען [עד סוף כל הדורות], האט ער געזען [דעם] וְהִתְנַדָּה עָלָיו, [אז] מ'וועט ארויפלייגן אלע עונות און מ'וועט עס 'אהין' געבן, האט ער דאך געזען [אויך] וואס וועט זיין דער תכלית [דערפון], האט ער דאך געזען אז דאס וועט צוריקקומען און ס'וועט ווערן [זכיות]. מ'וועט עס ארויפלייגן, און צוריקנעמען.

[וממילא] אויף 'דעם' האט ער געזאגט מִזְמֹר לַתּוֹדָה, אויף דעם אז ס'וועט צוריק ווערן, די אלע עונות וועלן ווערן זכיות, וועט עס זיין בלויז שְׂבַח פאר הקדוש ברוך הוא, [ולכן] דעמאלטס וועט מען אויף 'דעם' ברענגען א קרבן תודה, ווען ס'וועט זיין 'ישיבו', אז דעם אלעס וועט צוריקקומען, ס'וועט זיין [זכיות, און] ס'וועט צוריקקומען, וועט מען ברענגען א קרבן תודה.

לז

סיום התורה – וברכת הקודש

לַעֲתָה עֲתָה בְּרוּיךְ מֵעַן זַעַן טָאקע, אז מ'זאל מִתְקֵן זיין, מ'זאל תְּשׁוּבָה טון. און דער אייבירשטער זאל העלפן מ'זאל מיר נאך ווייטער זען, לאָמיר שוין זען, מ'זאל נישט אוועק פון הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ .. מ'זאל טאקע אָמֵת־דִּיג תְּשׁוּבָה טון, דערנאך ווייטער די אלע טעג.

ס'קומען דערנאך די הייליגע טעג [פון] סוכות מיט הוֹשַׁעֲנָא רַבָּה, על כל פנים דארף מען ראוי זיין [צו] א 'חלק' פון אהבה. ס'איז באַגראָבן דאך [אהבה מסותרת לה'] ביי יעדן איד [כאטש] עפעס, אין קליינע בְּחִינֹת.

וואָרן דעם אַמט'דיגע אַהבה, איז מען דאָך נישטאַמאַל משיג.
מ'איז דאָס נישטאַמאַל משיג 'וואָס דאָס הייסט גאָר אַהבת ה'שם יתברך.
בעננינו הרבים זעמיר זייער ווייט פון דעם.

לח

דער בורא פֿל עולמים זאל העלפֿן :

מ'זאל מיר די זכֿיה האָבן תשובה צו טון.

מ'זאל גיין ווייטער [להיות מוסיף והולך בתשובה, אין] די הייליגע טעג פון יום טוב
סופות, און הושענא רבה, און שמחת תורה, די אלע טעג.

מ'זאל מיר שוין זוכה זיין [להגאולה שלימה].

מ'זאל מיר זוכה זיין צו זען דאָס, ווען מ'וועט צוריקברענגען די דורונות.

ווען מ'וועט זוכה זיין צו זען, דעמאלטס וועל מיר אונז האָבן אַ גרויס חלק אין
די מתנות [שיחזורו למלך המשיח]. אין 'די' מתנות וועל מיר אונז האָבן אַ גרויס חלק, אין
די דורונות, ווען מ'וועט 'דאָס' צוריקברענגען צום מלך המשיח.
זאל מיר שוין זען.

דער בורא פֿל עולמים זאל העלפֿן : מ'זאל מיר זוכה זיין עס צו זען.

און אויף דערווייל זאל מען טון תשובה שלימה.

מ'זאל מיר דינען דעם באשעפער באַמֿת.

מ'זאל מיר זוכה זיין צו זען די אַמט'דיגע שמחה, ווען ס'וועט זיין ישמחו
השמים ותגל הארץ.

ס'זאל זיין ישועת כל ישראל ושמחתן.

א שנת ברכה.

שנת גאולה וישועה.

בהתגלות כבוד שמים עלינו, במהרה בימינו אמן.

